

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2010

Nikola Franková

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

Edukace a sociální izolace nezaměstnaných

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Lenka Pipová**

**Vypracovala:
Nikola Franková**

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Edukace a sociální izolace nezaměstnaných zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno, 15. 4. 2010

.....
Nikola Franková

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Lence Pipové za užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce. Děkuji pracovníkům Úřadu práce Brno-město za cenné informace a pomoc při dotazníkovém průzkumu. Také bych ráda poděkovala své rodině za podporu a trpělivost při mém studiu.

Nikola Franková

OBSAH

Úvod	6
Teoretická část	7
1. Nezaměstnanost	7
1.1. Definice nezaměstnanosti	8
1.2. Druhy nezaměstnanosti	8
1.3. Rizikové skupiny nezaměstnaných	10
1.4. Důsledky nezaměstnanosti	11
1.4.1. Psychické důsledky nezaměstnanosti	11
1.4.2. Sociální důsledky nezaměstnanosti	12
1.4.3. Ekonomické důsledky nezaměstnanosti	13
1.4.4. Vliv nezaměstnanosti na rodinu nezaměstnaného	14
1.4.5. Vliv nezaměstnanosti na zdraví nezaměstnaného	15
1.4.6. Nezaměstnanost a sociálně patologické jevy	15
2. Úřad práce	17
2.1. Úloha ÚP jako instituce	17
2.2. Poradenství pro zájemce a uchazeče o zaměstnání	17
3. Sociální izolace nezaměstnaných	19
3.1. Sociální izolace obecně	19
3.1.1. Význam práce pro člověka	19
3.1.2. Životní styl dlouhodobě nezaměstnaných osob	19
3.2. Důvody a důsledky sociální izolace nezaměstnaných	20
3.3. Sociální práce s nezaměstnanými	21
3.4. Programy vybraných neziskových organizací	22
3.5. Prevence sociální izolace – dobrovolnictví	24
4. Edukace nezaměstnaných	25
4.1. Programy úřadu práce	26
4.1.1. Job kluby	26
4.1.2. Bilanční diagnostika	27
4.1.3. Rekvalifikace	27
4.2. Možnosti vzdělávání dospělých	29

5. Shrnutí teoretické části	31
Praktická část	33
1. Jak nezaměstnaní vnímají sociální vyloučení a možnosti edukace?	33
1.1. Definice problému a cíle průzkumu	33
1.2. Zkoumaný vzorek – respondenti	33
1.3. Metody použité při průzkumu	33
1.4. Prezentace výsledků	34
1.4.1. Struktura vzorku respondentů	34
1.4.2. Rodina a společnost	36
1.4.3. Volný čas	38
1.4.4. Vzdělávání a rekvalifikace	39
1.4.5. Finanční zdroje a vize do budoucna	41
1.5. Závěr průzkumu	44
Závěr	45
Resumé	46
Anotace	46
Seznam použité literatury	48
Odkazový aparát	49
Seznam příloh	51

Úvod

Téma bakalářské práce Edukace a sociální izolace nezaměstnaných jsem si vybrala nejen proto, že mě toto téma zajímá, ale také z toho důvodu, že mám s nezaměstnaností osobní zkušenost a to dokonce opakovanou. Zažila jsem, jak se cítí člověk jako zaměstnaný i jako nezaměstnaný, jak může nezaměstnanost obrátit život doslova naruby. Vzdělávání nezaměstnaných je často důležitým krokem k úspěšnému navrácení se do pracovního procesu. Dává nezaměstnaným lidem pocit seberealizace v době, kdy jsou bez zaměstnání a zároveň je to jedna z možností „boje“ proti sociální izolaci, která dlouhodobě nezaměstnaným velmi často hrozí. Sama jsem po maturitě absolvovala téměř roční rekvalifikační stáž na Celním úřadě v Blansku a mohu potvrdit, že bez této stáže by se mi zaměstnání v oboru hledalo obtížně.

V bakalářské práci se zaměřím na zjištění všech dostupných možností edukace dlouhodobě nezaměstnaných osob, tyto možnosti popsala a pomocí dotazníků zjistila, jaký je o ně ze strany nezaměstnaných zájem a jak tito lidé možnosti vzdělávání vnímají. Dále se zaměřím na zjištění aktuálního stavu nabídky rekvalifikací a stáží a jejich přínosu pro nezaměstnané. V bakalářské práci také popíši důsledky sociální izolace nezaměstnaných osob a jaký má nezaměstnanost vliv na rodinný život, psychiku, finanční situaci nezaměstnaných.

Cílem této práce je zmapovat vzdělávání nezaměstnaných osob a vyhodnotit, zda nabídka rekvalifikací a vzdělávání vůbec odpovídá potřebám nezaměstnaných. Dále bych se chtěla zaměřit na prevenci a řešení sociální izolace nezaměstnaných.

Teoretická část práce je dále rozdělena na několik kapitol, z nichž v první kapitole je nastíněn problém nezaměstnanosti obecně a její dopady na člověka, ve druhé a třetí kapitole se cíleně zaměřuji na vzdělávání nezaměstnaných a sociální vyloučení nezaměstnaných osob. V poslední kapitole popisují úlohu úřadu práce.

Praktická část práce je zpracována pomocí dotazníkového šetření, které má za úkol zmapovat postoje dlouhodobě nezaměstnaných lidí ke vzdělávání a také to, jak vnímají svoje sociální postavení.

Teoretická část

1. Nezaměstnanost

„Práce zaujímá v životě člověka nezastupitelné postavení. Je důležitou podmínkou jeho důstojné existence, přináší mu nejen materiální prospěch, ale současně mu dává pocit seberealizace a společenské užitečnosti. Vřazuje člověka do řádu sociálních vztahů, uspokojuje jeho potřeby ctížádosti, sebeuplatnění a sebeúcty.“¹

„Nezaměstnanost představuje sociálně-ekonomický problém. Nezaměstnaný člověk byl společností vnímán jako výjimečný, dostával se mimo oblast normy. Teprve v současnosti dochází k postupné adaptaci na tento druh problémů a začínají se vytvářet účelné strategie jejich zvládání, lidé se postupně učí s nimi vyrovnávat. Zaměstnání má pro člověka, žijícího ve středoevropské sociokulturní oblasti, značnou hodnotu. Profesní role jsou důležitou součástí identity a faktorem ovlivňujícím sociální hodnocení daného jedince, s ohledem na ni jej posuzují i ostatní lidé.“²

„Motivy k práci mohou být různé a mohou mít individuálně specifický význam:

- **Peníze.** Cílem je spotřeba, uspokojení řady potřeb prostřednictvím hodnot a požitků, které lze za peníze pořídit. Opakem je chudoba, omezení možností, především v oblasti spotřeby.
- **Aktivita.** Pracovní činnost může uspokojovat potřebu smysluplné aktivity. Opakem je nuda a nedostatek životní náplně.
- **Seberealizace.** Hlavním cílem je úspěch, získání žádoucí sociální pozice, potřeba ukázat, že člověk něco umí. Práce může být smyslem života. Opakem je pocit zbytečnosti, neúspěchu, vyřazení ze skupiny zaměstnaných.
- **Sociální kontakt.** V zaměstnání má člověk možnost navázat celou řadu kontaktů, stýká se s různými lidmi. Opakem je osamělost a sociální izolace.
- **Samostatnost a nezávislost.** Ekonomická soběstačnost a nezávislost na společnosti či rodině je potvrzením dospělosti. Opakem je závislost a nesoběstačnost, která má generalizovaný negativní význam.“³

¹ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém.* Praha: Grada, 2002, s. 75

² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese.* Praha: Portál, 2004, s. 731 - 732

³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese.* Praha: Portál, 2004, s. 731 - 732

Nečekaná ztráta práce je pro člověka obrovským zásahem do života. Má prokazatelné negativní sociální, psychologické a zdravotní důsledky. Dlouhodobou nezaměstnaností vzniká nejen ekonomická nejistota a ztrácí se nabyté pracovní návyky a dovednosti, ale nezaměstnaní také postrádají smysl života a omezují sociální kontakty. Člověk, který je delší dobu bez práce, prožívá pocity nejistoty a strachu z budoucnosti, začíná pochybovat o vlastních schopnostech. Navíc okolím je ztráta zaměstnání vnímána jako životní selhání.⁴

1.1. Definice nezaměstnanosti

„Nezaměstnanost je stav, ve kterém člověk schopný práce a ochotný pracovat nemá placené zaměstnání. Obvykle používaným kritériem ochoty pracovat jsou kontakty s úřadem práce, resp. s potenciálními zaměstnavateli. Pro společnost představuje dlouhodobá nezaměstnanost velkou ekonomickou zátěž – nezaměstnanému se vyplácejí dávky, stát za něj platí pojištění a státní rozpočet přichází o jeho daně z příjmu. Dlouhodobá nezaměstnanost se výrazně podílí na vzniku chudoby. Vytváří tlak na větší přerozdělování společenské produkce. Za vážný společenský problém se považuje nezaměstnanost přesahující 6 – 10%. Nezaměstnanost patří v České Republice k novým sociálním problémům, protože před rokem 1989 měli všichni občané podle zákona povinnost pracovat.“⁵ „Definice nezaměstnanosti podle Mezinárodního úřadu práce v Ženevě považuje za nezaměstnaného jen uchazeče o zaměstnání, tedy občana, který není v pracovním nebo podobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost ani se nepřipravuje soustavně na budoucí povolání a požádal osobně nebo písemně o zprostředkování vhodného zaměstnání u úřadu práce v místě svého trvalého bydliště. Být nezaměstnaný neznamená „nemít práci“, ale „nemít placené zaměstnání“. Ten, kdo nemá placené zaměstnání, také nemá příjem ze zaměstnání (Mareš 1994). Pro definování pojmu „nezaměstnanost“ je třeba uvažovat výlučně o zaměstnání, které spočívá v práci na smluvním základě, přičemž smlouva zahrnuje i nárok na materiální odměnu za práci.“⁶

1.2. Druhy nezaměstnanosti

Podle Matouška má „velký význam rozdělení nezaměstnanosti na krátkodobou a dlouhodobou nezaměstnanost. Určit přesnou časovou hranici mezi nimi je obtížné, nicméně

⁴ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 76

⁵ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 125

⁶ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 299

za dlouhodobou se většinou považuje nezaměstnanost, která trvá déle než 6 měsíců.⁷ O dlouhodobé nezaměstnanosti se mluví, trvá-li minimálně jeden rok.

„Podle příčiny lze dělit nezaměstnanost na čtyři druhy:

- **Frikční nezaměstnanost** vzniká poté, co se zaměstnaná osoba dobrovolně vzdá svého pracovního místa, protože si hledá jiné zaměstnání (např. kvůli vyššímu platu, kvůli očekávanému propouštění). Tato nezaměstnanost trvá zpravidla krátce a nepřekračuje 1-2 % zaměstnatelné populace.
- **Sezonní nezaměstnanost** je také krátkodobá a způsobují ji výkyvy v nabídce práce spojené s ročními obdobími (služby spojené s turistickým ruchem, zvýšená spotřeba před vánočními svátky atd.) nebo nerovnoměrná produkce v odvětvích, která je závislá na počasí (např. stavebnictví, zemědělství, rybolov).
- **Strukturální nezaměstnanost** vzniká na základě nesouladu mezi nabídkou práce určitého druhu (vyžadující pracovníky určitého pohlaví, věku, kvalifikace, žijící v určitém regionu) a poptávkou po práci. Nabídka není vždy v souladu s probíhajícími změnami ve struktuře poptávky. Důsledkem je vysoký počet volných, neobsazených pracovních míst a vysoký počet nezaměstnaných, kteří se však z výše uvedených důvodů nemohou uplatnit na volných místech.
- **Konjunkturální (cyklická) nezaměstnanost** je vyvolávána a posléze i potlačována cyklickými změnami v hospodářských aktivitách v makroekonomickém měřítku. V době makroekonomické recese je nezaměstnanost vyšší.⁸

Mareš dále nezaměstnanost rozlišuje:⁹

- **Skrytá nezaměstnanost** je „formou nezaměstnanosti, kdy si nezaměstnaná osoba nehledá práci a ani se jako nezaměstnaná neregistruje. Velkou část této skryté nezaměstnanosti tvoří obvykle vdané ženy a mladiství. Jde o osoby, které na hledání práce rezignovaly (eventuálně proto, že unikly do jiného statusu – mateřství, práce v domácnosti, studia apod.), nebo si práci hledají pomocí neformálních sítí nebo přímo u zaměstnavatelů bez registrace na pracovním úřadě.“
- **Neúplná zaměstnanost** - zahrnuje pracovníky, kteří musejí akceptovat práci na snížený úvazek nebo práci nevyužívající plně jejich schopností a kvalifikaci.

⁷ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 300 - 301

⁸ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 300 - 301

⁹ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 21 - 22

Nejčastěji jde o zkrácenou pracovní dobu a sdílení pracovního místa, kdy se o jedno pracovní místo (a příjem z něho) dělí dvě osoby.

- **Nepravá nezaměstnanost** – jde o osoby, které jsou nezaměstnanými, ale ani tak nehledají práci, odmítají ji přijmout a snaží se vyčerpat v plném rozsahu nárok na podporu v nezaměstnanosti. Patří sem i osoby, které se registrují jako nezaměstnaní, ale zároveň pracují nelegálně v neformální a šedé ekonomice.

1.3. Rizikové skupiny nezaměstnaných

„Riziko nezaměstnanosti ovlivňuje zejména vzdělání, věk, pohlaví, zdravotní stav a příslušnost k určité sociální skupině.“¹⁰ „Tyto skupiny lidí jsou vystaveny riziku opakované nezaměstnanosti. Jejich příslušníci nacházejí uplatnění spíše na sekundárním trhu práce a na méně placených pracovních pozicích s nejistou budoucností.“¹¹

Buchtová dělí nezaměstnané do několika skupin:¹²

- Mladší věkové skupiny do 30 let – absolventi středních a vysokých škol ucházející se o své první zaměstnání nemají praktické zkušenosti a pracovní návyky. Pokud si zavčas pracovní návyky neosvojí, mohou mít problémy i v dospělosti, mohou být vyřazováni ze společnosti a ohroženi sociálně patologickými jevy.
- Starší lidé – lidé ve věku 41 – 50 let prožívají ztrátu zaměstnání nejhůře, mají pocity bezradnosti, strachu, nejistoty, ztrácejí sebedůvěru. Pokud lidé v tomto věku opětovně nezískají odpovídající zaměstnání, v předdůchodovém věku se jejich možnosti ještě zmenšují.
- Ženy – jsou zatížené starostmi o domácnost, proto mají nepříznivé postavení na trhu práce a zaměstnavatelé upřednostňují muže. Ženy s malými dětmi bývají negativně hodnoceny kvůli častým absencím v zaměstnání.
- Zdravotně postižení lidé – lidé se změněnou pracovní schopností bývají několikanásobně déle v evidenci úřadů práce než zdraví lidé. Tito lidé mají v současné společnosti stále menší šanci se uplatnit na trhu práce kvůli stále rostoucím důrazu na produktivitu práce a výkon.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 732

¹¹ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 109

¹² BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 110 - 115

- Lidé bez kvalifikace – jde o největší skupinu dlouhodobě nezaměstnaných. Patří sem mladí lidé s malým zájmem o zaměstnání, lidé obtížně vzdělavatelní a lidé s nežádoucím deviantním chováním, kteří žijí v trvalé závislosti na pomoci od státu.
- Romské etnikum – Romové stále obtížněji získávají zaměstnání z důvodu zvyšujících se nároků na trhu práce. Romové mívají pouze základní vzdělání a další kvalifikaci nedoplňují.

1.4. Důsledky nezaměstnanosti

Většina lidí prožívá ztrátu zaměstnání jako závažnou psychosociální zátěž, a to i přesto, že jsou o propuštění předem informováni. Dlouhodobá nezaměstnanost zasahuje celou psychiku člověka. Zvládání situace ztráty práce je podmíněnou řadou faktorů, např. psychickou odolností člověka vůči psychické zátěži vůbec, věkem jedince, pohlavím, dosaženou kvalifikací (nekvalifikovaní lidé přichází o práci snáze a obtížně ji znovu nacházejí), finančními možnostmi nezaměstnaného apod.¹³

„Již riziko ztráty zaměstnání představuje chronický stresor negativně působící na psychiku jedince. Vlastní nezaměstnanost má řadu nepříznivých vlivů na duševní - a ovšem i na tělesné - zdraví, které mohou zpětně snižovat předpoklady člověka pro úspěšné pracovní zapojení.“¹⁴

Podle Vágnerové je „nezaměstnanost spojena se ztrátou významné sociální role a se snížením společenského postavení. Role nezaměstnaného má podřadný status a omezená privilegia. Negativní postoj společnosti je součástí celkové zátěže, kterou přináší tato role.“¹⁵

1.4.1. Psychické důsledky nezaměstnanosti

Pro nezaměstnané znamená jejich stav frustraci mnoha psychických potřeb. Jednou z nich je potřeba stimulace - nezaměstnaný člověk může ve srovnání s minulostí strádat nedostatkem podnětů. V jeho dosavadním životním programu dochází k zásadním změnám. Narušení zafixovaného denního režimu vede ke změněnému vnímání času.¹⁶

Mareš dodává, že „rozbití časové struktury dne a změny ve vnímání času jsou považovány za jeden z nejvýraznějších psychologických důsledků nezaměstnanosti.“¹⁷

¹³ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 98 - 101

¹⁴ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 303

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 756

¹⁶ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 303

¹⁷ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 77

Ztráta zaměstnání vyvolává různé psychosomatické reakce, které můžeme chápat jako reakci na zátěž nebo pokus o její zvládnutí. Obecně platí, že čím déle nezaměstnanost trvá, tím jsou psychické změny větší. „Nezaměstnanost bývá prožívána jako ztráta, na niž člověk reaguje zoufalstvím a depresí, ale i jako ohrožení vlastní budoucnosti, které vyvolává psychické napětí, úzkost a strach. Reakcí na ztrátu zaměstnání bývá zlost a vztek, který může být zaměřen na předpokládaného viníka dané situace (může stimulovat autoagresi, ale také nenávisť vůči společnosti). Ztráta profesní role vede k významnému snížení osobnostní jistoty. Nezaměstnaný se stává emočně labilnějším a zranitelnějším, klesá pocit celkové životní spokojenosti. Za své domnělé selhání se může stydět, může se cítit poníženy.“¹⁸

Nezaměstnaný člověk se často chová jinak, než se choval v době, kdy měl určitou profesní roli. Upadá schopnost plánovat, strukturovat svůj čas a uskutečňovat své cíle. Člověk může na ztrátu práce reagovat posílením kompetencí, ať už jde o rozhodnost nebo schopnost odolávat překážkám. Může být silně motivován ke zlepšení své situace, za každou cenu se snaží najít práci. Tento způsob reagování, označovaný jako fighting spirit, je lepším předpokladem ke zvládnání potíží než pasivní strategie, kdy se člověk vzdává a už o nic neusiluje, stává se pasivním, rezignuje na řešení svých potíží a nedělá nic. Nezaměstnanost bere jako osud, s nímž nejde nic dělat. Takto obvykle reagují lidé s nízkým vzděláním a mnoha negativními zkušenostmi. Celkový úpadek se může projevit i v úpravě zevnějšku a zanedbávání osobní hygieny.¹⁹

Podle Buchtové cítí nezaměstnaní více psychickou nepohodu, deprese a úzkost. Dlouhodobá nezaměstnanost má negativní vliv na zdraví a pohodu zejména u lidí středních let, zatímco starší a mladší věkové skupiny se stabilizují rychleji. Nezaměstnanost není prožívána stejným způsobem. Lidé více oddaní svému zaměstnání obvykle vykazují horší duševní zdraví, pokud ztratí práci. Schopnost nezaměstnaného vyrovnat se se ztrátou práce je závislá na tom, jakou hodnotu ztracenému zaměstnání připisoval a jak moc mu byl oddán. Duševní zdraví může pozitivně ovlivnit sociální prostředí, jako např. četnost mezilidských kontaktů, emocionální opora okolí apod.²⁰

1.4.2. Sociální důsledky nezaměstnanosti

„Ztráta zaměstnání je vždy spojena se změnou sociálního statusu, životní úrovně i sociální role nezaměstnaného. Rovněž hrozí nebezpečí jeho sociální izolace či sociálního selhání,

¹⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 735

¹⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 738

²⁰ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s.

přičemž všechny tyto sociální důsledky nezaměstnanosti postihují i sociální okolí nezaměstnaného – tedy jeho rodinu“.²¹

Ztráta zaměstnání pro člověka představuje statusový pád. Člověk ztrácí status zaměstnaného a je nucen přijmout společensky méněcenný status nezaměstnaného. Od nezaměstnaného se očekává, že bude schopen svou situaci změnit a nese za to zodpovědnost. Pokud ale práci nenachází, je často okolím vnímán jako neschopný a líný. Společnost požaduje, aby nezaměstnaný věnoval maximum času aktivnímu hledání práce, bez ohledu na reálné šance, a byl ochoten přijmout jakoukoli práci za jakoukoli mzdu.²² Vágnerová dodává, že „negativní postoje společnosti, které představují jeden ze stresorů, se snadno zafixují a dlouhodobě nezaměstnaný člověk tak získává stabilní nepříznivé hodnocení, jehož se obtížně zbavuje. Pod tlakem očekávaných sociálních sankcí se většina lidí chová konformně, ale plnění požadavků se může stát formalizovaným rituálem. Lidé mnohdy už ani nevěří, že by nějaké zaměstnání našli, ale chovají se, jako by je hledali a dělají to, co se od nich očekává. Jde se o obrannou reakci sociálně znevýhodněného člověka, jehož cílem je snížení rizika dalšího sociálního stresu. Člověk, který je dlouhodobě nezaměstnaný, postupně na lepší status rezignuje, identifikuje se s lidmi podobně postiženými a tím se zařazuje do určité sociální kategorie. Tuto podřadnou společenskou vrstvu lze definovat její izolací, vyřazením ze společnosti a trvalejší závislostí na sociální podpoře.“²³

1.4.3. Ekonomické důsledky nezaměstnanosti

Nezaměstnaný člověk není schopen nadále udržovat svou dosavadní společenskou pozici a ani ji svému okolí nepotvrzuje očekávaným životním standardem. Podle Matouška nezaměstnaní vnímají jako největší stres právě to, že jim jejich finanční situace nedovoluje účast na masovém konzumu, např. celodenní návštěvy rodiny v zábavních centrech.²⁴ Pro nezaměstnaného znamená nutnost žít jen z podpory v nezaměstnanosti nebo ze sociálních dávek velké snížení životní úrovně. Čím déle zůstává člověk nezaměstnaný, tím se jeho finanční a existenční situace horší.

„To, v čem nezaměstnaným brání finanční tíseň, není jen uspokojování kulturně definovaných potřeb určitou úrovní spotřeby zboží, ale je to také potvrzení vlastní pozice

²¹ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 304

²² PLESNÍK, V. *Problém dlouhodobé nezaměstnanosti. Praxe a východiska*. Krnov: Reintegra, 2006, s. 13

²³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 745

²⁴ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 305

tváří v tvář konzumní společnosti, v níž je morálním závazkem udržování určité úrovně spotřeby a určitého životního standardu.²⁵

Podle Vágnerové nezaměstnaný upadá na nižší úroveň a nemůže si dovolit totéž, co lidé z jeho sociální vrstvy. Obvykle se jedná o relativní strádání, protože nezaměstnaný dostává podporu v nezaměstnanosti, ale i to je pro mnohé stresující – podporu ekonomicky potřebují, ale sociálně je pro ně těžko přijatelná, protože potvrzuje jejich podřadnou roli.²⁶

„Specifické problémy mají mladí nezaměstnaní, protože zaměstnání a konzumní standard jsou i znakem dospělosti či znakem mužství. Jen tehdy, když se mladý člověk stane zaměstnaným, stává se v soudobé průmyslové společnosti definitivně i dospělým. Je to důležitý faktor i při navazování známostí mezi mladými muži a ženami a při zakládání rodiny. Zaměstnání a z něho plynoucí výdělek tedy poskytují mladému člověku vážnost a status dospělého člověka dvojím způsobem, jednak manifestací standardního konzumu a jednak možností založit rodinu.“²⁷

1.4.4. Vliv nezaměstnanosti na rodinu nezaměstnaného

Ztráta zaměstnání představuje zátěžovou situaci pro celou rodinu. Nezaměstnaný ztrácí v rodině své původní postavení a snižuje se jeho sociální status. Dále dochází ke změně ve vztazích mezi rodinnými příslušníky vlivem omezení kontaktů s ostatními lidmi mimo rodinu a narůstá tak napětí mezi členy rodiny. Dochází také ke změně rodinných zvyklostí v oblasti spotřeby, je nutná redukce uspokojení různých potřeb členů rodiny. Rodina může poskytovat nezaměstnanému oporu a fungovat jako jeho zdroj jistoty a bezpečí. Tuto oporu je snadnější přijmout pro člověka v určité roli, např. pro matku nebo mladého člověka, zatímco pro muže coby „zabezpečovatele“ rodiny to tak snadné být nemusí. Partner nezaměstnaného vnímá situaci jako stresující, bývají na něj kladeny větší požadavky, které nejsou nijak kompenzovány. Z pohledu partnera je důležité, jestli nezaměstnaný hledá novou práci, jak moc je ochoten pomáhat v domácnosti apod. V rodině roste napětí a riziko konfliktů, může dojít i k domácím násilím nebo krizi a následnému rozpadu rodiny. Nezaměstnanost představuje zátěž také pro děti, a to v důsledku změny atmosféry v rodině, dále omezením společných aktivit, působením napětí rodičů a finančním omezením.²⁸

²⁵ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 88

²⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 741

²⁷ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 89

²⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 745-746

Mareš dodává, že „vliv na rodinu má nezaměstnanost nejen prostřednictvím finančních potíží (pokles na polovinu příjmů), ale též prostřednictvím:

- strukturální dezorganizace a krize, krize rodinného systému a narušení denních rodinných zvyklostí,
- změn v sociálních vztazích a sociální izolace rodiny v nezaměstnanosti,
- změn postavení nezaměstnaného jedince v rodinném systému, ztrátou jeho statusu a autority, odvozených ze zaměstnání a z jeho příspěvku příjmům rodiny,
- změn v rozdělení domácí práce.²⁹

V některých rodinách se vyskytuje i vícegenerační nezaměstnanost, a to zejména v rodinách, které jsou ještě jinak společensky hendikepovány. Jako se v rodinách dědí řemeslo, může se dědit také nezaměstnanost. Tyto rodiny žijí jen ze sociálních dávek a podpor, vedou lhostejný život bez pracovních ambicí a své problémy často řeší alkoholem.³⁰

1.4.5. Vliv nezaměstnanosti na zdraví nezaměstnaného

Nezaměstnanost má bezesporu negativní vliv na zdraví člověka a má řadu důsledků jak somatických, tak psychických. Dlouhodobé negativní působení nezaměstnanosti na člověka obnáší vyšší pravděpodobnost rozvoje kardiovaskulárních onemocnění, vysokého tlaku, vysokých hodnot cholesterolu a vyšší úmrtnosti. Má také vliv na průběh cukrovky, astmatu, chorob žaludku a kožních chorob. Jako duševní následky nezaměstnanosti jsou uváděny např. deprese, duševní poruchy a poruchy chování, poruchy nálady, sebevražedné pokusy aj. Při ztrátě práce je patrné zhoršení duševního stavu, což má za následek vyšší využívání psychiatrických zařízení. Nálezy často zahrnují sníženou sebeúctu, nemají pocit zdraví a spokojenosti, zvyšuje se úzkost a celkově je zhoršena kvalita života.³¹

1.4.6. Nezaměstnanost a sociálně patologické jevy

Sociální patologie neboli sociální selhání znamená podle Matouška společenský neúspěch ohrožující svého nositele, případně další lidi. Zahrnuje: kriminální chování, závislost na alkoholu, na nealkoholových drogách, hráčství, sebevražedné jednání, nezaměstnanost,

²⁹ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 80

³⁰ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 307

³¹ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 130

předčasné ukončení povinného vzdělávání u dětí, těhotenství před dosažením hranice dospělosti, život bez domova na ulicích, prostituci, příslušnost k sektám.³²

„Nezaměstnanost podmiňuje a posiluje různé varianty sociálně patologického chování. Pokud je člověk dlouhodobě nezaměstnaný a nemá přijatelnou perspektivu, může reagovat odmítnutím obecně platných hodnot a sociálních norem většinové společnosti, která mu neposkytla potřebnou šanci. V souvislosti s nezaměstnaností dochází k nárůstu kriminality, především majetkového charakteru a násilných činů spáchaných pod vlivem alkoholu.“³³

Nebezpečí je především u mladých nezaměstnaných, kdy hrozí, že nezvládnou přemíru volného času nebo krizi z nemožnosti smysluplné seberealizace a zafixují si způsob života podporující rizikové chování. Nebezpečné je rozhodnutí zůstat dlouhodobě nezaměstnaný a využívat ke své obživě rodinu, sociální systém nebo nelegální činnost. Kriminalita se pak může stát pro lidi s ještě nevytvořenými pracovními návyky přitažlivým východiskem, protože šikovně prováděná kriminalita se může vyplácet mnohem více než špatně placená práce.³⁴

Podle Mareše nedopadá nezaměstnanost negativně jen na jedince, ale také na společnost. Ve společnosti může vyvolávat sociálně patologické procesy jako např. krizi hodnot, úpadek úcty k autoritám, rozklad občanské společnosti, krizi rodiny a dalších sociálních institucí, alkoholismus, kriminalitu.³⁵

Buchtová poukazuje na nebezpečí sebevražd u dlouhodobě nezaměstnaných. Mnoho volného času může být ze začátku prožíváno jako „dovolená“, období, ve kterém se člověk zamýšlí nad svým dosavadním životem. Až později, když se neúspěch najít si novou práci opakuje, narůstá vědomí nemožnosti ovlivnit svůj život a dostávají se pocity beznaděje, nepotřebnosti. „Nezaměstnanost se může stát i nebezpečným problémem politickým. Zejména vysoké procento dlouhodobě nezaměstnaných mladých lidí, u nichž se projevuje zvýšený výskyt sociálně patologických jevů, tvoří nebezpečný zárodek budoucího negativního vývoje společnosti.“³⁶

³² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 214

³³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 745

³⁴ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 306

³⁵ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 91

³⁶ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 119

2. Úřad práce

2.1. Úloha úřadu práce jako instituce

Státní služby pro nezaměstnané zajišťují specializované orgány státní správy. Sledují přitom obecný cíl začleňování nezaměstnaných na pracovní trh. V ČR jsou těmito orgány úřady práce. Prosazují tzv. aktivní politiku zaměstnanosti, která má dva hlavní aspekty: zvyšování kvalifikace potenciálních účastníků trhu práce a vytváření nových pracovních míst. Jako pasivní politika nezaměstnanosti jsou používány dávky, konkrétně podpora v nezaměstnanosti po dobu prvních šesti měsíců nezaměstnanosti.³⁷

Podle zákona o zaměstnanosti³⁸ Úřad práce:

- zpracovává koncepci vývoje zaměstnanosti ve svém správním obvodu, soustavně sleduje situaci na trhu práce,
- spolupracuje s dalšími orgány státní správy a zaměstnavateli,
- provádí zprostředkování zaměstnání uchazečům o zaměstnání a zájemcům o zaměstnání,
- vede evidenci volných pracovních míst, evidenci zájemců a uchazečů o zaměstnání, osob se zdravotním postižením a jiných skupin,
- zajišťuje a podporuje projekty usnadňující vstup pracovníků na trh práce,
- poskytuje dávky nezaměstnaným a osobám v rekvalifikačních kurzech
- zřizuje informační a poradenská střediska pro volbu povolání atd.

2.2. Poradenství pro zájemce a uchazeče o zaměstnání

Dle zákona o zaměstnanosti je *zájemcem o zaměstnání* fyzická osoba, která má zájem o zprostředkování zaměstnání a za tím účelem požádá o zařazení do evidence zájemců o zaměstnání kterýkoliv úřad práce na území ČR. Zájemci o zaměstnání úřad práce zprostředkovává vhodné zaměstnání a může mu zabezpečit rekvalifikaci.³⁹

Uchazečem o zaměstnání je fyzická osoba, která osobně požádá o zprostředkování zaměstnání úřad práce, v jehož správním obvodu má bydliště, a při splnění zákonem stanovených podmínek je úřadem práce zařazena do evidence uchazečů o zaměstnání.⁴⁰

³⁷ MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007, s. 79-80

³⁸ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 8

³⁹ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 22

⁴⁰ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 24

Pomoc nezaměstnaným můžeme rozdělit do dvou kategorií: na získání nového pracovního místa a na řešení problémů, které vznikly v důsledku nezaměstnanosti, např. zdravotní nebo psychické potíže, problémy v rodině, ekonomické potíže, závislosti atd. Vágnerová sem zahrnuje:⁴¹

- *služby úřadu práce*, které poskytují nabídku pracovních míst, zprostředkovávají kontakty mezi nezaměstnanými a potenciálními zaměstnavateli, vyřizují podporu v nezaměstnanosti, rekvalifikace atd.
- *sociální služby*, které pomáhají při řešení rodinných, ekonomických a jiných problémů,
- *psychoterapeutická péče*, která je zaměřena na podporu sebedůvěry a osobní iniciativy, dále na změnu postojů k práci a na rozvoj užitečných strategií chování.

Matoušek⁴² zdůrazňuje, že všechny služby, které jsou nezaměstnaným poskytovány, musí být vzájemně provázány. Mezi těmito službami mají služby sociální práce velmi důležité místo. Komplex těchto služeb by měl vykazovat následující prvky:

- sociální práce v lokalitách – spočívá ve vyhledávání sociálně vyloučených lidí na pracovním trhu, jejich vtažení do projektů a aktivit,
- poradenství v rámci veřejných služeb zaměstnanosti – zahrnuje jak skupinové tak individuální poradenství,
- příprava na zaměstnání – sem patří orientace na trhu práce, výcvik v sociálních dovednostech a komunikačních schopnostech atd.

Dlouhodobě nezaměstnaní lidé mají společenskou potřebu pracovně profesního a psychologického poradenství. Posláním tohoto poradenství spatřuje Buchtová⁴³ „v prevenci, která spočívá v předcházení a zvládnání psychicky i životně náročných komplikací ze ztráty práce.“ V rozvinutých zemích se snaží o zmírnění negativních dopadů ze ztráty zaměstnání na člověka a společnost a věnují proto pozornost i duševní stránce zdraví (služby psychologů, poradenských center a krizových linek).

⁴¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 747

⁴² MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 310

⁴³ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 91

3. Sociální izolace nezaměstnaných

3.1. Sociální izolace obecně

„Sociální izolace neboli sociální vyloučení označuje komplexně podmíněnou nedostatečnou účast jednotlivce, skupiny nebo místního společenství na životě celé společnosti, resp. nedostatečný přístup ke společenským institucím zajišťujícím vzdělání, zdraví, ochranu a základní blahobyt. Fakticky znamená život v chudobě, bez účasti na trhu práce (u mladých lidí bez účasti na systematickém vzdělávání), bez přiměřeného bydlení, bez dostatečného příjmu, obvykle v izolaci či v malé skupině podobně deprivovaných lidí pohybujících se na okraji společnosti.“⁴⁴

3.1.1. Význam práce pro člověka

Matoušek definuje práci jako „cilevědomou činnost člověka vytvářející užité hodnoty k uspokojování vlastních potřeb pracujících, případně potřeb jemu blízkých lidí.“⁴⁵

Podle Mareše je v naší kultuře zaměstnání hlavní instituce, skrze kterou se definujeme. Cíle, status, sociální kontakty, struktura našeho života i jednotlivých dnů, to vše je odvozováno především z našeho zaměstnání. Vzdělání je tak chápáno jako příprava na zaměstnání a volný čas jako regenerace pro další práci v zaměstnání.⁴⁶

Buchtová⁴⁷ uvádí, že „práce neslouží pouze k výrobě statků nebo k vykonávání služeb, ale vytváří sociální pole strukturovaných kontaktů s možností vést rozhovory, potkávat jiné lidi a uzavírat přátelství. Skupinová práce nabízí sociální prostředí, ve kterém se člověk hodnotí a srovnává s ostatními lidmi. V konkrétní práci, k níž jsou nezbytné znalosti, schopnosti a dovednosti, se rozvíjí lidská identita. Z mentálně hygienického hlediska umožňuje pracovní úsilí odvod přebytečné duševní a tělesné energie.“

3.1.2. Životní styl dlouhodobě nezaměstnaných lidí

Způsob života dlouhodobě nezaměstnaných lidí se mění v důsledku ekonomického omezení, sociální izolace i pod vlivem ztráty pevné struktury každodenního programu.

⁴⁴ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 217

⁴⁵ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 159

⁴⁶ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 68

⁴⁷ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 75

Přízpůsobuje se situaci, která se vyznačuje omezenými prostředky a velkým množstvím volného času.⁴⁸

„Časová struktura dne a její prožívání jsou obvykle dány zaměstnáním. Pokud je člověk ztratí, rozpadá se jeho každodenní stereotyp. Volný čas pozbývá svou hodnotu, nezaměstnaný má pocit prázdnoty, zdá se mu, že čas plyne mnohem pomaleji. Chybějí mu kontakty s lidmi a podněty ke smysluplné činnosti, upadá do pasivity, stává se apatickým. Změny v prožívání času jsou považovány za nepříjemné až stresující.“⁴⁹

„Nezaměstnaný člověk ztrácí po určité době mnohé dosavadní schopnosti a dovednosti, a to z prostého důvodu, že je nevyužívá. Jde nejen o úbytek profesních dovedností či odborné kvalifikace, ale o celkové odvykání si od běžných zaměstnaneckých aktivit. Lépe jsou na tom v tomto směru nezaměstnaní, kteří mají možnost jiné alternativní činnosti, např. obyvatelé venkova, kteří se v době, kdy se ocitli bez práce, intenzivněji věnují svému hospodářství nebo práci na zahradě.“⁵⁰

Buchtová dodává, že „v době ztráty zaměstnání nabývá na významu smysluplná osobní aktivita ve volném čase. Zatímco v pracovním životě slouží volný čas především k zotavení z námahy pracovního dne a k nabrání sil pro další pracovní nasazení, v době ztráty práce se mění rozsah i smysl osobní aktivity ve volném čase.“⁵¹

3.2. Důvody a důsledky sociální izolace nezaměstnaných

Sociální vyloučení⁵² můžeme definovat jako proces, kterým jsou jednotlivci i celé skupiny osob zbavovány přístupu ke zdrojům nezbytným pro zapojení se do sociálních, ekonomických a politických aktivit společnosti jako celku. Proces sociálního vyloučení je důsledkem chudoby a nízkých příjmů, přispívají k němu však také další faktory jako je diskriminace, nízké vzdělání či špatné životní podmínky. Sociálně vyloučení jsou odříznutí od institucí a služeb, sociálních sítí a vzdělávacích příležitostí.

Projevem sociálního vyloučení je tedy např. dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na sociálních dávkách, život v prostorově vyloučených částech obcí (ghettech), nízká kvalifikace, špatný zdravotní stav, rozpad rodin či ztráta sebeúcty. Jako adaptace na podmínky sociálního vyloučení se často vytváří specifické hodnoty a normy, mezi něž patří

⁴⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 741

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 741

⁵⁰ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 303 - 304

⁵¹ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 102

⁵² Podpora sociálně – integračních politik a služeb [online].

<http://www.epolis.cz/page.php?location=&menu=first&id=28&idNotion=9>

např. důraz na přítomnost, neschopnost plánovat do budoucna, pocity beznaděje a bezmocnosti či přesvědčení, že člověk nemůže ovlivnit vlastní sociální situaci.

Ztráta zaměstnání je společností vnímána jako určitá forma vyloučení ze života společnosti. Člověk najednou nepatří nikam a jeho život ztrácí význam a účel. Dlouhodobě nezaměstnaní lidé se nemohou ztotožnit s tímto pohledem na sebe samé a vykazují negativistické tendence vůči společnosti. Dlouhodobě nezaměstnaný ztrácí zájem podílet se na cílech společnosti a také zájem o život a hodnoty společnosti, která jej neuznává jako cenného a hodnotného člověka.⁵³

3.3. Sociální práce s nezaměstnanými

Podle Matouška je „cílem sociální práce s nezaměstnanými je obecně snížení rizika jejich sociálního vyloučení, k němuž dochází v rovině ekonomické, sociální i psychologické“. Pomoc musí vždy přihlížet ke specifické situaci nezaměstnaného. Důležitá je spolupráce s dalšími odborníky a znalost možných zdrojů podpory, které jsou pro daného nezaměstnaného vhodné – úřady práce, job kluby, poradenská střediska. Další zdroje nabízí neziskový sektor, např. pro využití volného času nezaměstnaných.⁵⁴

Služby sociální práce plní podle Matouška dvě základní funkce:

- jsou nezbytné pro zvládnutí bezprostředních důsledků nezaměstnanosti (materiální, psychické a sociální deprivace dlouhodobě nezaměstnaných a jejich rodin),
- jsou významné jako pomoc při návratu nezaměstnaných na trh práce.

„Problém vyloučení na pracovním trhu se prolíná s vyloučením sociálním a je obvykle obtížné určit, zda prvotním problémem je nezaměstnanost, nebo zda je dlouhodobá nezaměstnanost spíše důsledkem dříve existujících individuálních a sociálních problémů. Je proto nezbytné, aby se řešení problému opíralo o individuální, skupinovou i komunitní práci s nezaměstnanými: z jedné strany v rámci pracovního poradenství a vedení kariéry institucemi veřejných služeb zaměstnanosti, z druhé strany v širší pojeté sociální práci zaměřené k zvládnutí životních situací nezaměstnaných. Oba přístupy by se měly prolínat a doplňovat.“⁵⁵

⁵³ PLESNÍK, V. *Problém dlouhodobé nezaměstnanosti. Praxe a východiska*. Krnov:Reintegra, 2006, s. 14

⁵⁴ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 309

⁵⁵ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 310

3.4. Programy neziskových organizací

„Nestátní neziskové organizace poskytují u nás sociální poradenství buď jakýmkoli občanům v občanských poradnách a podobně zaměřených organizacích, nebo určitým cílovým skupinám (např. lidem se zdravotním postižením) a věnují při tom pozornost problémům nezaměstnaných v rámci této skupiny. Málokteré nestátní organizace jsou výlučně orientovány na pomoc nezaměstnaným. V současnosti existuje několik nestátních organizací nabízejících nezaměstnaným komplexnější programy, zahrnující individuální poradenství (poskytované sociálním pracovníkem a psychologem), obnovu pracovních návyků (např. v dílně se zvláštním pracovním režimem) a vzdělávání, resp. rekvalifikaci.“⁵⁶

Vybrané neziskové organizace zaměřené na pomoc nezaměstnaným:

Oblastní Charita⁵⁷

Posláním projektu Diecézní charity *Sociální rehabilitace* je pomoc k začlenění dlouhodobě nezaměstnaných na trh práce a do místní komunity a zkvalitnění vztahů mezi lidmi sociálně vyloučenými a ostatními občany místní komunity a pozitivnější náhled na tuto skupinu obyvatel ze strany zaměstnavatelů. Hlavním cílem je pomoc a podpora účastníkům programů projektu při zvládnání nepříznivé životní situace. V těchto programech mohou účastníci získat nebo obnovit svoje pracovní návyky, využít poradenství a asistenční podporu ze strany pracovníků projektu. Program umožňuje:

- zapojení do užitečných pracovních aktivit,
- možnost být mezi lidmi, sdílet své zkušenosti, vzájemně se motivovat,
- individuální přístup při řešení nepříznivé sociální situace,
- pomoc při jednání se zaměstnavateli nebo na úřadech,
- poradenství v oblasti dlouhodobé nezaměstnanosti,
- pro účastníky programů - výuku základů práce s PC za účelem vyhledávání pracovních příležitostí prostřednictvím internetu.

⁵⁶ MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007, s. 81

⁵⁷ Oblastní charita Blansko [online] <http://blansko.caritas.cz/index.php?kapitola=pace>

A-kluby Brno⁵⁸

Obecně prospěšná společnost usilující o prevenci, zmírnování následků a léčbu škodlivého užívání či závislosti na alkoholu, jiných návykových látkách a hazardním hráčství. Zaměřuje se též na poskytování služeb lidem znevýhodněným na trhu práce. Služby jsou poskytovány v Brně. Základní cíle:

- stabilizovat psychický a fyzický (zdravotní) stav uživatele
- podporovat zvyšování orientace ve vlastních právech a povinnostech
- posilovat soběstačnost uživatelů a schopnost využívat veřejně dostupné služby a tím přispívat k jejich sociálnímu začlenění
- zvyšovat možnosti zaměstnatelnosti uživatele (vzdělávání, rozvoj komunikačních dovedností, aj.)
- podporovat osobnostní kvality uživatele (schopnosti, dovednosti, znalosti, aj.)
- podporovat aktivitu uživatele směrem ke změně
- zvyšovat motivaci a sebedůvěru uživatele

IQ Roma servis⁵⁹

Občanské sdružení IQ Roma servis je nestátní neziskovou organizací, která v Brně, Břeclavi a dalších městech a obcích Jihomoravského kraje poskytuje bezplatné sociálně právní poradenství a vzdělávací a volnočasové služby osobám ohroženým sociálním vyloučením, především romského původu. Hlavní činností občanského sdružení IQ Roma servis je přímá práce s klienty – poskytování služeb lidem ohroženým sociálním vyloučením (především lidem romského původu), kteří se nacházejí v nepříznivé sociální situaci a mají zájem ji sami řešit. Mezi hlavní služby patří:

- sociálně právní poradenství,
- podpora a asistence v terénu (zejména v domácnostech klientů; terénní programy),
- vzdělávací a volnočasové služby (nizkoprahová zařízení pro děti a mládež),
- poradenství a asistence jsou klientům poskytovány v nejrůznějších oblastech života (bydlení, zaměstnání, vzdělání, dluhy, péče o děti, rodinné vztahy atd.). Klienti mohou získat radu a podporu i v poradně pro volbu školy, resp. povolání.

⁵⁸ A kluby ČR [online] http://www.akluby.cz/cz/o-nas_poslani-organizace.php

⁵⁹ IQ Roma Servis [online] <http://www.iqrs.cz/>

AGAPO⁶⁰

Posláním občanského sdružení Agapo je podporovat pracovní uplatnění lidí se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním v Brně-městě a Brně-venkově, aby mohli žít běžným životem. Cílem je zvyšovat míru samostatnosti a soběstačnosti uživatelů služby v sociálním začleňování, zejména při uplatnění v oblasti zaměstnávání.

Služby jsou určeny lidem, jejichž schopnosti potřebné pro pracovní a společenské uplatnění jsou v důsledku zdravotního nebo sociálního znevýhodnění sníženy natolik, že potřebují odbornou individuální podporu.

Jedná o tyto skupiny osob:

- lidé se zdravotním postižením (lidé s mentálním, smyslovým, tělesným, chronickým nebo kombinovaným postižením a duševním onemocněním),
- lidé se sociálním znevýhodněním (lidé bez přístřeší, žijící v sociálně vyloučených komunitách),
- lidé, kteří vedou rizikový způsob života nebo jsou jím ohroženi (lidé ohroženi závislostí nebo závislí na návykových látkách, pachatelé trestné činnosti),
- lidé s nízkou kvalifikací nebo bez kvalifikace.

3.5. Prevence sociální izolace

Evropská strategie sociálního začleňování je vymezena čtyřmi společně přijatými cíli, které byly schváleny na zasedání Evropské rady v roce 2000 v Nice.

Jsou to:

- usnadnění hledání zaměstnání a přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám,
- prevence rizika sociálního vyloučení,
- pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva,
- mobilizace všech účastníků v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení.⁶¹

Jako jedna z činností podporujících aktivní politiku zaměstnanosti může být *dobrovolnictví*.

„Dobrovolnictví je neplacená a nekariéerní činnost, kterou lidé provádějí proto, aby pomohli svým bližním, komunitě nebo společnosti.“⁶²

⁶⁰ AGAPO [online] <http://www.agapo.cz/sekce/3-o-nas>

⁶¹ BUCHTOVÁ, B. *Dobrovolnictví ochrana před sociálním vyloučením*, s. 26, dostupné z: <http://www.unesco-kromeriz.cz/sborniky.html>

Nosnými prvky dobrovolnictví jsou především komunikace a vztahy a potřeba být užitečný a potřebný. Dobrovolnictví na rozdíl od placeného zaměstnání je zaměřeno především na sociálně psychologické aspekty, vlastní výkon profese bývá výrazně potlačen. Dobrovolník si ověřuje především svoji lidskou roli ve vztahu ke klientům či poskytovaným službám a ve vztahu k profesionálním zaměstnancům.

Dobrovolnictví může být pro nezaměstnaného možností ověření:

- zda je schopen zvolenou činnost vykonávat a zařadit se do týmu,
- zda uplatní svoje schopnosti v praxi (kterou se může poté prokázat při hledání placeného zaměstnání),
- zda je schopen vykonávat zcela odlišnou činnost od jeho praxe, což otvírá cestu k jeho rekvalifikaci.⁶³

4. Edukace nezaměstnaných

Společnost vyvíjí tlak na to, aby nezaměstnaný člověk neustával v aktivitě ani po opakovaných neúspěších při hledání práce. To však neodpovídá realitě – po určité době (zpravidla 6 – 12 měsíců) nezaměstnaný přestává aktivně hledat práci a přizpůsobuje se na situaci nezaměstnanosti. Volí takovou životní strategii, která mu umožňuje udržet si psychickou rovnováhu a odolat negativním důsledkům dlouhodobé nezaměstnanosti. Paradoxně právě dlouhodobě nezaměstnaní dochází na úřad práce nejméně často (cca 1x za 1 – 3 měsíce) a jednání s nimi bývá na úřadu práce velmi rychlé. Z toho důvodu není dlouhodobě nezaměstnaný člověk nucen měnit svoji zvolenou životní strategii a není to ani v silách úřadu práce. Východiskem může být zapojení těchto osob do speciálních programů, které jim poskytnou dostatečnou motivaci a podporu ke změně svého chování a k následnému nalezení zaměstnání. Jsou to programy, které připravují a realizují úřady práce a nestátní neziskové organizace a v budoucnu by se měly dále rozšiřovat.⁶⁴

⁶² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 55

⁶³ TOŠNER, J. *Dobrovolnictví ochrana před sociálním vyloučením*, s. 30, dostupné z: <http://www.unesco-kromeriz.cz/sborniky.html>

⁶⁴ PLEŠNÍK, V. *Problém dlouhodobé nezaměstnanosti. Praxe a východiska*. Krnov:Reintegra, 2006, s. 17-18

4.1. Programy úřadu práce

4.1.1. Job kluby

Úřady práce v ČR organizují tzv. Job kluby. Zde je poskytována skupinová podpora a výcvik v takových dovednostech, jako je psaní životopisu, zvládnutí přijímacího pohovoru, vyjednávání o podmínkách práce s budoucím zaměstnavatelem. „Velkým problémem je práce s mladistvými, kteří jsou bez vzdělání – úřad práce jen stěží může kompenzovat to, co by pro tyto klienty mohl udělat systém základního a učňovského školství.⁶⁵

*Job klub*⁶⁶ je poradenský program, jehož hlavním cílem je motivovat a aktivizovat jeho účastníky k uplatnění na trhu práce, a to získáním orientace na trhu práce a nácvikem dovedností a technik vyhledávání zaměstnání. Job klub probíhá formou opakovaných skupinových setkávání v malých skupinách o 8 – 10 účastnících (5 – 6 schůzek, 3 – 4 hodiny, 1 – 2x týdně).

Typy Job klubů:

- Job klub START (pro osoby do 25 let nebo absolventi škol)
- Job klub KLASIK (osoby v evidenci déle než 6 měsíců, osoby v mimořádně obtížných poměrech, osoby sociokulturně znevýhodněné)
- Job klub HELP (osoby se zdravotním postižením nebo zdravotním omezením)
- Job klub NÁVRAT (osoby po mateřské či rodičovské dovolené)
- Job klub PLUS (osoby nad 50 let věku)
- Job klub MIX (osoby z výše uvedených skupin, které nebyly zařazeny)

Původně byl Job klub určen zejména uchazečům o zaměstnání, kterým úřad práce věnuje zvýšenou péči při zprostředkování zaměstnání podle ustanovení § 33 zákona o zaměstnanosti. V současné době je však Job klub určen všem uchazečům o zaměstnání, kteří si chtějí vylepšit sebezprezentaci, pracovat na svém osobním i duchovním růstu, posílit sebevědomí a naučit se zvládat stresové situace spojené s nezaměstnaností.

⁶⁵ MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007, s. 80

⁶⁶ Úřad práce [online] <http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/jobclub>

4.1.2. Bilanční diagnostika

Pokud se nezaměstnaný nemůže sám rozhodnout, která pracovní činnost by pro něj byla nejvhodnější a nemůže i z tohoto důvodu dlouhou dobu sehnat práci, odesílá ho zprostředkovatel na úřadu práce na tzv. bilanční diagnostiku.

Bilanční diagnostika⁶⁷ je proces, který pomáhá zjistit co nejvhodnější využití schopností, dovedností, zájmů a motivace nezaměstnaného pro neoptimálnější začlenění se do pracovních aktivit. Prostřednictvím skupinových a individuálních konzultací a s využitím psychologických metod se hledá cesta, která usnadňuje návrat na pracovní trh. Bilanční diagnostiku provádí na úřadu práce psycholog. Ten na základě výsledků testů a rozhovoru s uchazečem doporučuje orientace na činnosti, pro které má nejlepší předpoklady a vytváří se kariérový plán.

Bilanční diagnostika je vhodná pro klienty, kteří se rozhodují pro změnu povolání a potřebují se rekvalifikovat na jinou profesi, mají problém se orientovat v nové situaci nebo se obávají změn, uvažují o změně nebo výběru dalšího vzdělávání či vhodné rekvalifikaci. Dlouhodobě nezaměstnaným pomáhá bilanční diagnostika ke zjištění jejich osobnostního potenciálu a k podpoře osobnostního rozvoje. Umožňuje věnovat těmto klientům dostatek pozornosti a podpořit jejich pracovní kompetence formou motivačního kurzu ještě před rekvalifikací.

4.1.3. Rekvalifikace

Dle zákona o zaměstnanosti se rekvalifikací⁶⁸ rozumí získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování nebo obnovování. Za rekvalifikaci se považuje i získání kvalifikace pro pracovní uplatnění fyzické osoby, která dosud žádnou kvalifikaci nezískala. Při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace se vychází z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopností a zkušeností nezaměstnaného, který má být rekvalifikován formou získávání nových teoretických znalostí a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání.

Rekvalifikaci může provádět pouze akreditované zařízení a vzdělávací nebo zdravotnické zařízení, které má akreditované vzdělávací programy.

Důležité je, v jakém oboru se daný člověk profesně pohybuje. V těch, které současná ekonomická krize zasáhla více, je rekvalifikace asi nejnadějnější cestou k jinému zaměstnání. Řada lidí hledá znovu stejnou práci (ve stejném oboru, podobnou pozici) a čekají i delší

⁶⁷ Úřad práce [online] http://portal.mpsv.cz/sz/local/ta_info/rekvalifikace_a_poradenstvi/bilancni_diagnostika

⁶⁸ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti §108

dobu, než se najde obdobná nabídka. Ztráta zaměstnání je pro propuštěného traumatizující, nicméně je to příležitost k zamyšlení se nad dosavadní kariérou a také nad tím, co a koho bude potřebovat pracovní trh. Ne vždy ale rekvalifikace funguje a bez nutné praxe může být nerelevantní. Rekvalifikovaný člověk nebude stejně efektivní jako ten, kdo už práci dělá řadu let – není konkurenceschopný. Možnou variantou je pozvolný přesun do jiného oboru nebo pozice a postupně získávat zkušenosti v jiné oblasti, než kde zaměstnanec působil dosud.

Nezaměstnaný může považovat za určitý způsob rekvalifikace například i zlepšení svých schopností v nejrůznějších kurzech - jazykových, počítačových a podobně. Je důležité si zjistit, jaké pozice se na trhu nyní nabízejí, jaké jsou silné a slabé stránky propuštěného a ty slabé se snažit vylepšit. Obecně se dá říci, že rekvalifikace je výhodná, protože člověku po počátečním šoku ze ztráty zaměstnání přináší nové zkušenosti, rozšiřuje obzor a ve finále ho obohatí. To platí bez ohledu na věk i vzdělání, důležité je netrvat na zaběhnutých zvyklostech, ale rozhlédnout se. V začátcích je také užitečné si promluvit s lidmi, kteří znají pracovní trh a mohou poskytnout cenné rady.⁶⁹

Aktuálně jsou nabízeny například tyto rekvalifikační kurzy.⁷⁰

Barman, Cukrářské práce, Číšnické práce, Elektromechanické práce, Frézař kovů, Grafické práce na PC – grafický designer, Holičské a kadeřnické práce, Kosmetické služby, Kovoobráběčské práce, Kuchařské práce, Logistik skladových operací, Manikúra včetně nehtové modeláže, Montáž suchých staveb, Obchodní zástupce, Obsluha NC a CNC strojů, Obsluha osobního počítače, Obsluha osobního počítače se zaměřením na program AutoCAD, Obsluha stavebních strojů, Pečovatel/ka, Pedikúra včetně nehtové modeláže, Pracovník sociální péče pro přímou obslužnou péči, Pracovník v sociálních službách, Prodavačské práce, Prodavačské práce s rozšířenou výukou jazyka anglického nebo německého, Soustružnické práce, Správa počítačových sítí, Technicko-administrativní pracovník/pracovnice, Účetnictví a daňová evidence, Údržba zeleně a veřejných ploch, Vazba a aranžování květin, Základy obsluhy osobního počítače (se zaměřením na Web designer), Základy obsluhy osobního počítače, Základy podnikání, Zámečnické práce a Zednické práce.

Dále Elektrikář se zk. podle vyhlášky 50/1978 Sb., Obsluha elektrovozíku a motovozíku, Obsluha motorové řetězové pily a křovinořezu, Řezání kyslíkem, Řidičské oprávnění skupiny

⁶⁹ TOMŠOVSKÁ, Barbora. *Rekvalifikace v době krize*. [online]. Dostupné z WWW: <<http://hn.ihned.cz/c1-37484770-rekvalifikace-v-dobe-krize>>.

⁷⁰ Šance pro Vás v Jihomoravském kraji [online] <http://sanceprovasvjmk.rev.cz>

C, C+E, D, D+E, Vstupní školení odborné způsobilosti řidičů, Základní kurz ručního obloukového svařování obalenou elektrodou, Základní kurz ručního obloukového svařování tavící se elektrodou: v inertním plynu (nerez), v aktivním plynu, v inertním plynu, Základní kurz ručního obloukového svařování netavící se elektrodou v inertním plynu, Základní kurz svařování v ochranné atmosféře netavící se elektrodou – hliník, Základní kurz pájení mědi, Základní kurz ručního plamenného svařování a Zaškolení na stěhování.

Za účastníka rekvalifikace hradí úřad práce náklady rekvalifikace a může mu poskytnout příspěvek na úhradu prokázaných nutných nákladů spojených s rekvalifikací. Zařazení do rekvalifikačního kurzu mohou být uchazeči o zaměstnání i zájemci o zaměstnání registrovaní na úřadu práce. Hlavním cílem je zvýšení zaměstnatelnosti nezaměstnaných osob nebo osob ohrožených na trhu práce.

4.2. Možnosti vzdělávání dospělých⁷¹

Vzdělávání v dospělosti je lidmi vnímáno jako důležitá hodnota v profesním a společenském uplatnění člověka. Toto vnímání se může relativně lišit podle velikosti města a individuálních ambicí a hodnot: lidé ve větších městech a lidé, kteří jsou více orientovaní na práci, vzdělání přikládají větší význam než lidé v městech menších a ti, kteří jsou více orientovaní na tradiční rodinné hodnoty. Vzdělávání v dospělosti je vnímáno jako nutnost dnešní doby – je potřeba stále aktualizovat své dovednosti a vědomosti tak, aby člověk obstál v životě profesním, společenském i soukromém.

Většina lidí považuje vzdělávání za dobré zejména z těchto důvodů:

- udržet krok s dobou a být konkurenceschopný na trhu práce a ve společnosti,
- dosáhnout svých profesních cílů,
- otevřít si obzory a další možnosti,
- mít „dobrý pocit“ z osobního rozvoje,
- zajímavým způsobem využít svůj volný čas.

Motivace k dalšímu vzdělání závisí na individuálních potřebách a schopnostech člověka. Nejsilnější vnitřní motivaci ke vzdělávání v dospělosti mají lidé ambiciózní, kteří chtějí uspět ve svém profesním životě. Vnější motivací k dalšímu vzdělávání je bezesporu ztráta zaměstnání nebo nejistota ohledně zaměstnání (v jistém smyslu i mateřská dovolená, kdy je žena mimo pracovní dění).

⁷¹ Zpráva z průzkumu Vzdělávání dospělých v ČR [online] <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zprava-z-pruzkumu-vzdelavani-dospelych-v-cr>

Přes důležitost, kterou vzdělávání v dospělosti většina lidí přisuzuje, se jich systematicky vzdělává pouze minimum. Většina svou aktivitu odkazuje do oblasti neformálního a zájmového vzdělání (četba více či méně odborných knih, tisku, sledování zpráv, hledání informací na internetu, samostudium atd.).

Hlavní bariéry pro systematické vzdělávání v dospělosti jsou zejména tyto:

- finanční náročnost (zejména nezaměstnaní a ženy na mateřské dovolené),
- časová náročnost (prioritou v dospělosti je především práce, rodina a odpočinek),
- nedostatek motivace (problém u mnoha lidí, někteří jej nazývají otevřeně jako „lenost“),
- nízká informovanost (málo informací např. o rekvalifikačních možnostech),
- nedůvěra v efektivnost dalšího vzdělávání při hledání práce (popř. nízké sebevědomí starších lidí).

Dospělí lidé ve vzdělání preferují zejména:

- cizí jazyky – především večerní kurzy, popř. zahraniční pobyty (mnoho lidí v dospělém věku zde pociťuje nedostatek),
- informační a komunikační technologie (zejména u starších lidí),
- další vzdělávání v oboru (individuálně),
- rekvalifikace (pro nezaměstnané podle individuálních preferencí),
- vysokoškolské vzdělání (obvykle kombinovanou formou),
- zájmová témata (např. hudba, tanec, dekorace atd.).

Současná ekonomická krize jako příležitost pro další vzdělávání dospělých vnímána není. Naopak, tlak na úsporný život ztěžuje možnost dál se vzdělávat. Investice do vzdělání je podle většiny lidí zodpovědností každého člověka. Výjimkou jsou znevýhodněné skupiny obyvatel, které by měl podpořit stát. Za tyto skupiny jsou považováni zejména sociálně slabí, nezaměstnaní, tělesně a zdravotně postižení, ženy na mateřské dovolené a lidé v předdůchodovém věku.

5. Shrnutí teoretické části

Práce je „cílevědomá lidská činnost směřující k vytváření materiálních a duchovních hodnot a hraje v životě každého člověka důležitou pozici. Práce je místem, kde můžeme vést rozhovory, střetávat se v obohacujícím procesu osobních kontaktů s jinými lidmi, uzavírat přátelství. Je navíc základní jednotkou časové struktury dne a života vůbec. Práce – ať už její povahu, náplň či smysluplnost chápeme jakkoli různě či dokonce rozporuplně – je nezastupitelnou integrální součástí plnohodnotného života jedince.“⁷²

Nezaměstnanost představuje závažný společenský problém. V současné době se v důsledku hospodářské krize nezaměstnanost v České republice stále zvyšuje a o jedno volné místo se uchází stále více uchazečů. Pokud je nezaměstnaný člověk v evidenci úřadu práce delší dobu (více než 6 - 12 měsíců) a pracovat chce, obvykle se s nezaměstnaností vyrovnává těžko.

Nezaměstnanost má dopady na psychiku člověka, je pro něj stresorem, který může mít za následky i tělesné onemocnění. Dále má ekonomické dopady, nezaměstnaný disponuje velmi omezenými finančními prostředky, což se odráží v jeho způsobu života a životní úrovni. Nezaměstnanost má také sociální důsledky, člověk ztrácí svoje postavení ve společnosti, bývá na něj pohlíženo jako na neschopného nebo líného pracovat a nezaměstnaností je zasažena také celá jeho nejbližší rodina. Nezaměstnaný ztrácí denní řád a povinnosti spojené se zaměstnáním, což může postupem času vést k jeho stranění se lidí a sociálnímu vyloučení ze společnosti. „Zejména dlouhodobá nezaměstnanost odtrhává lidi od reality a je – v naší kultuře spojených nádob zaměstnání a identity jedince – silným traumatizujícím zážitkem: ztratit práci ve společnosti, která přičítá právě práci takový význam, je nepřehlédnutelným signálem životního selhání.“⁷³

Příčiny dlouhodobé nezaměstnanosti mohou být také v příliš štědrém sociálním systému, který nijak zvlášť nenutí lidi aktivně hledat práci, v malé pružnosti pracovního trhu a v neposlední řadě i v možnosti užít se v šedé ekonomice. Dlouhá doba bez práce lidi psychicky ničí, přestávají si věřit, při pohovorech působí odevzdaně.

⁷² SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2006, s. 159

⁷³ SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2006, s. 159

Dobu hledání práce je dobré využít ke zvýšení kvalifikace a nabytí nových dovedností. Práci totiž dlouhodobě hledají především lidé bez kvalifikace, kteří nejsou odborníky. Proto je zapotřebí se rekvalifikovat a trhu práce se snažit nabídnout něco, po čem je poptávka.⁷⁴

Východiskem pro nezaměstnané a zároveň prevencí vyloučení ze společnosti může být nejen účast na rekvalifikacích, ale i job klubech nebo na jiných kurzech podle individuálního výběru. Důležité je udržení aktivního zájmu o obor, ve kterém nezaměstnaný člověk pracoval nebo by chtěl pracovat, např. formou samostudia nebo dobrovolnictví.

⁷⁴ VAVROŇ, Jirí. *Déle nezaměstnaní se obtížně vrací do práce*. Právo [online]
<http://www.novinky.cz/ekonomika/196185-dele-nezamestnani-se-obtizne-vraceji-do-prace.html>

1. Jak nezaměstnaní vnímají sociální vyloučení a možnosti edukace?

1.1. Definice problému a cíle průzkumu

Dlouhodobá nezaměstnanost negativně ovlivňuje životy nezaměstnaných lidí a jejich rodin, v mnoha oblastech je izoluje od společnosti a omezuje v uspokojování jejich potřeb. Východiskem z této situace může být vzdělávání a zvyšování kvalifikace nezaměstnaných, které by vedlo k úspěšnému nalezení odpovídajícího zaměstnání.

Cílem dotazníkového šetření je ověřit hypotézy:

- zda se dlouhodobě nezaměstnaní cítí vyloučení ze společnosti,
- zda považují za východisko ze své situace zvyšování kvalifikace na základě nabízených možností vzdělávání a jaké možnosti vzdělávání preferují,
- zda jsou pro nezaměstnané jejich příjmy dostačující.

Dalším cílem je zmapovat způsob trávení volného času nezaměstnaných a vliv nezaměstnanosti na život nezaměstnaných a jejich okolí.

1.2. Zkoumaný vzorek – respondenti

Do výběrového souboru pro dotazníkového šetření byly vybrány dlouhodobě nezaměstnané osoby, spadající podle svého bydliště do evidence Úřadu práce Brno – město. Pomocí počítačového systému Úřadu práce a dále hledáním ve spisech byly vybrány osoby, které jsou evidovány nejméně poslední 3 roky bez přerušení evidence na úřadu práce. Na základě stanovené minimální délky evidence na úřadu práce jsem předpokládala určitou míru sociální izolovanosti respondentů. Dotazníkový průzkum je založen na 55 vyplněných dotaznících. Původní plánovaný počet dotazníků byl 100, ale ve sledovaném časovém období se nepodařilo vyplnění dotazníku se stanoveným počtem osob zrealizovat.

1.3. Metody použité při průzkumu

Průzkumné šetření je realizováno pomocí dotazníku, který je uveden v příloze této práce. Vzhledem k předpokládaným problémům některých respondentů při vyplňování dotazníku

byl dotazník vyplňován s pomocí pracovníků odboru zprostředkování Úřadu práce Brno-město. Ti vedli rozhovor s respondentem na základě dotazníku, do kterého současně zaznamenávali odpovědi. Někteří respondenti vyplňovali dotazník samostatně. Pokud respondent některé otázky nerozuměl, byla mu řádně vysvětlena. Na vyplňování a vybírání dotazníků se podílely 4 přepážky Úřadu práce v Brně – městě. Dotazníky byly předkládány vybraným uchazečům v den jejich plánované návštěvy na Úřadu práce. Průzkum byl prováděn v období únor – březen 2010.

1.4. Prezentace výsledků

1.4.1. Struktura vzorku respondentů

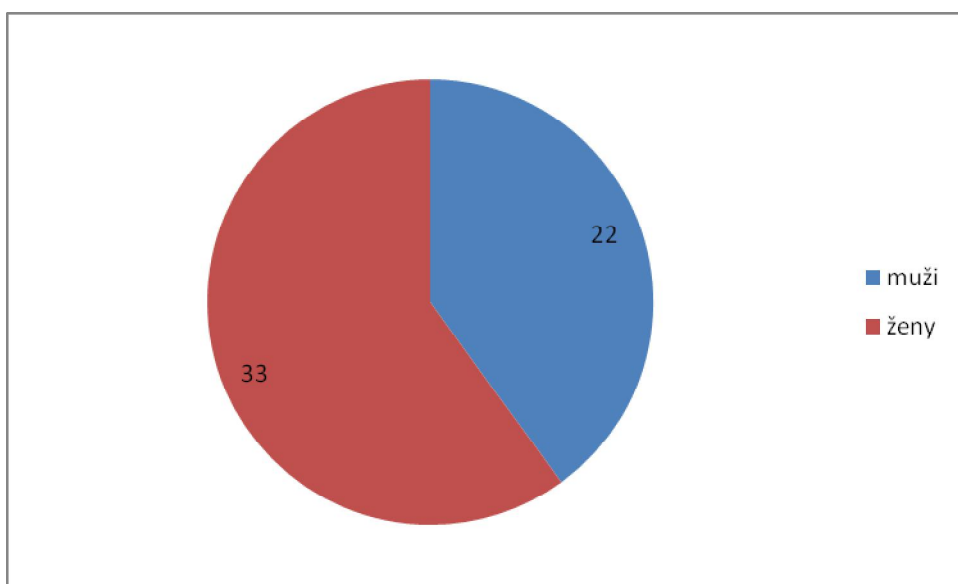
Na otázky dotazníku odpovědělo celkem 55 respondentů, z toho 33 žen (tj. 60 % z celkového počtu respondentů) a 22 mužů (tj. 40 %). Respondenti byli ve věku v rozmezí od 23 do 60 let. Byli rozděleni do těchto věkových kategorií:

1. do 20 let (adolescenti) – 0 respondentů,
2. 21 – 30 let (raná dospělost) – 9 respondentů,
3. 31 – 45 let (střední dospělost) – 24 respondentů,
4. 46 – 60 let (starší dospělost) – 22 respondentů.

Nejpočetnější skupina respondentů se nacházela ve věkové kategorii střední dospělosti. Lidé zapojení do průzkumu měli různé stupně vzdělání, a to od základního po středoškolské, ale výjimkou nebyl ani vysokoškolsky vzdělaný respondent. Nejčastěji bylo uváděno vzdělání vyučen/a.

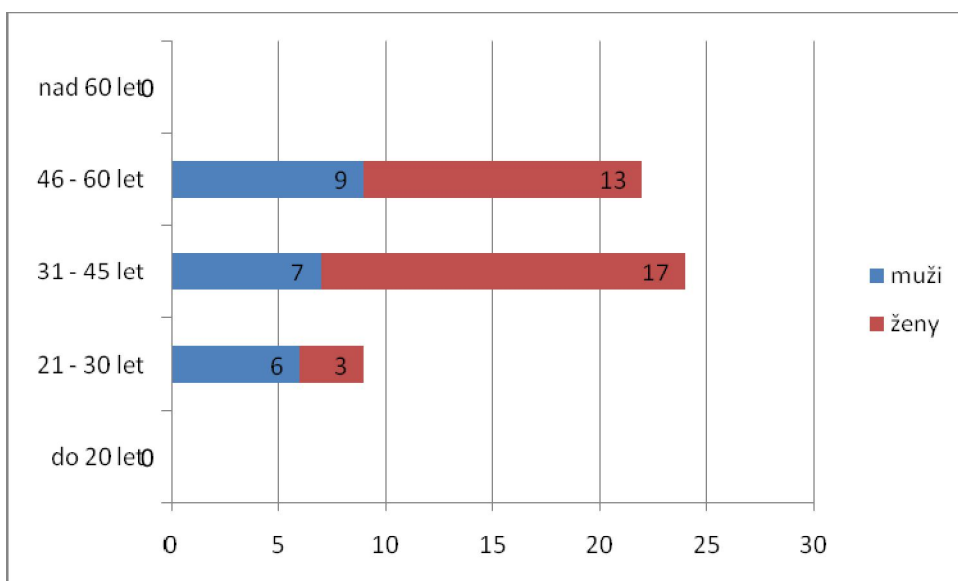
Životní úroveň a finanční situaci dlouhodobě nezaměstnaných ovlivňuje také počet členů v domácnosti a počet vyživovaných dětí. Nejčastěji byl uváděn počet 2 členů/domácnost (23 případů), v 8 případech 1 člen/domácnost, po 8 případech byli uváděni 3 a 4 členové/domácnost, v 6 případech 5 členů/domácnost a po 1 případu 6 a 7 členů/domácnost. Průměrný počet členů v domácnosti u všech respondentů je 2,7 členů/1 domácnost. Na otázku, zda jsou opakovaně evidováni úřadu práce, odpověděli všichni respondenti kladně, což potvrzuje jejich dlouhodobou nezaměstnanost.

Graf č. 1: Struktura vzorku respondentů dle pohlaví

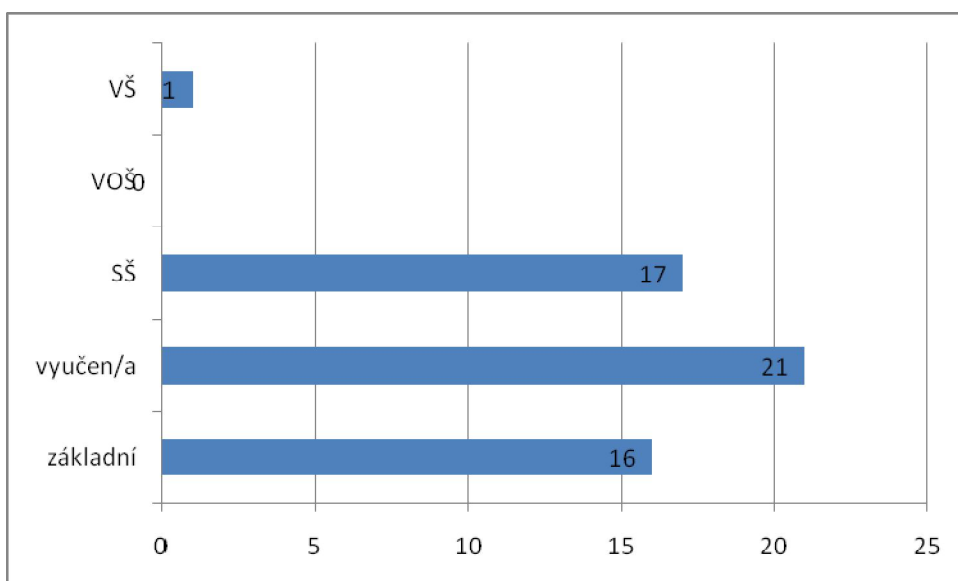
Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 2: Struktura vzorku respondentů dle věku a pohlaví

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 3: Struktura vzorku respondentů dle vzdělání

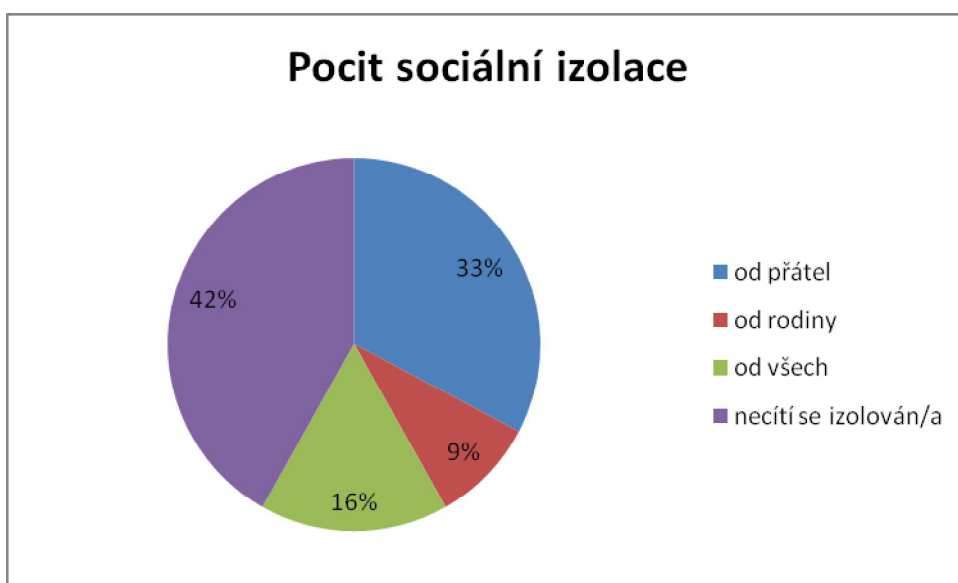

Zdroj: vlastní zpracování

1.4.2. Rodina, společnost

V dotazníku jsem zjišťovala, jestli se respondenti cítí sociálně vyloučení. Na tuto otázku odpovědělo 32 respondentů kladně a 23 odpovědělo záporně. Z celkového počtu respondentů se 9 % cítí izolováno od své rodiny, 33 % od svých přátel a 16 % celkově od společnosti. 42% respondentů se necítí sociálně izolováno vůbec.

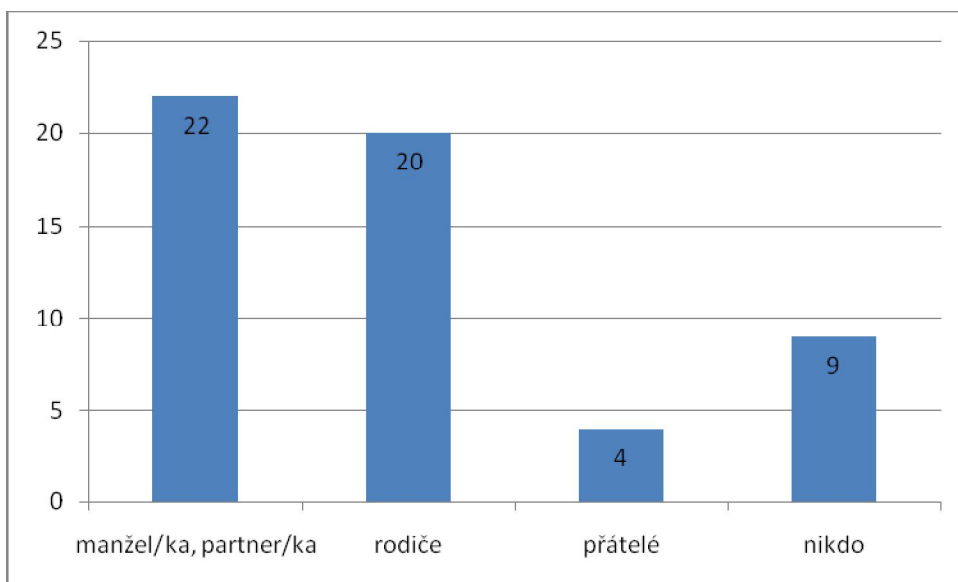
Graf č. 4: Pocit sociální izolace

Zdroj: vlastní zpracování

Největší oporu v době nezaměstnanosti představuje pro většinu respondentů manžel/manželka, partner/partnerka a rodiče. Jejich opora nezaměstnanému spočívá nejen v psychické podpoře, ale často také finanční – respondenti uváděli, že je částečně živí partner nebo rodina.

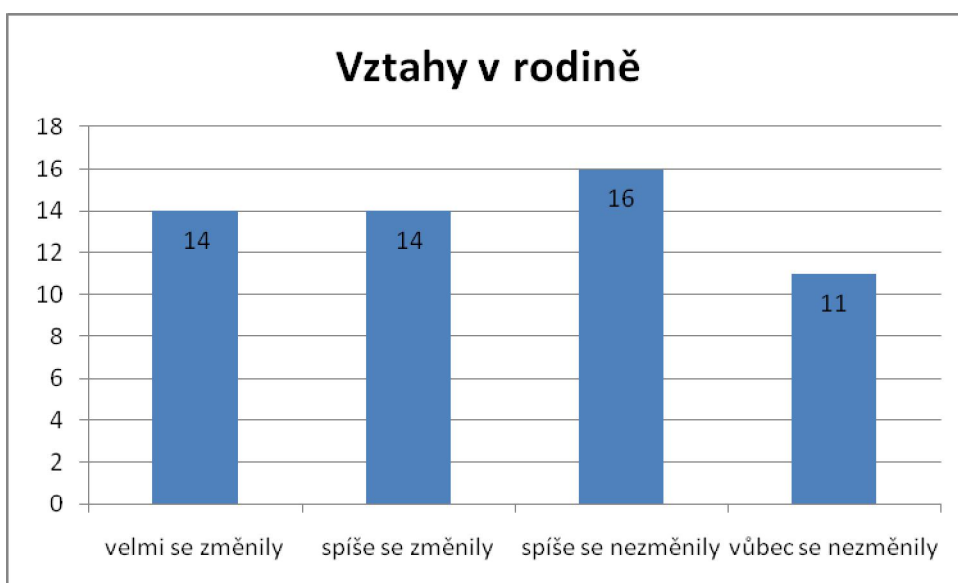
Graf č. 5: Opora v nezaměstnanosti

Zdroj: vlastní zpracování

Odpovědi na otázku ohledně vztahů v rodinách respondentů během dlouhodobé nezaměstnanosti byly velmi vyrovnané, v polovině případů se víceméně nezměnily, v druhé polovině se spíše změnily. Ve 14 případech se změnily velmi, což by mohlo vést k vážným rozporům až k rozpadu rodiny.

Graf č. 6: Vztahy v rodinách respondentů v době nezaměstnanosti

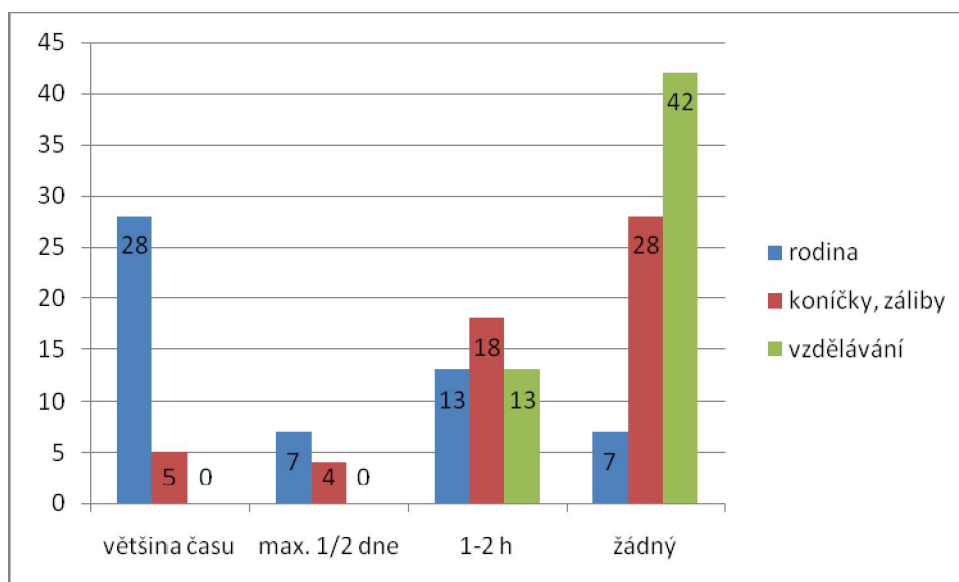
Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku, zda vůbec a jak dlouho byli respondenti v kontaktu s lidmi z bývalého zaměstnání, odpověděla naprostá většina respondentů, že vůbec nebyli s nikým v kontaktu. To může být v důsledku toho, že někteří ještě nikdy nepracovali a u některých je to už tak dlouho, že vztahy z bývalého zaměstnání vymizely. Zde je patrná ztráta sociálních kontaktů z oblasti zaměstnání. Dlouhodobě nezaměstnaní mají kontakty nejčastěji v okruhu své rodiny a dále svých přátel a známých. Z průzkumu vyplynulo, že pokud nejbližší rodina funguje v pořádku, nezaměstnaní se necítí být sociálně vyloučeni a svou situaci sdílí zejména s partnerem/partnerkou nebo manželem/manželkou.

1.4.3. Volný čas

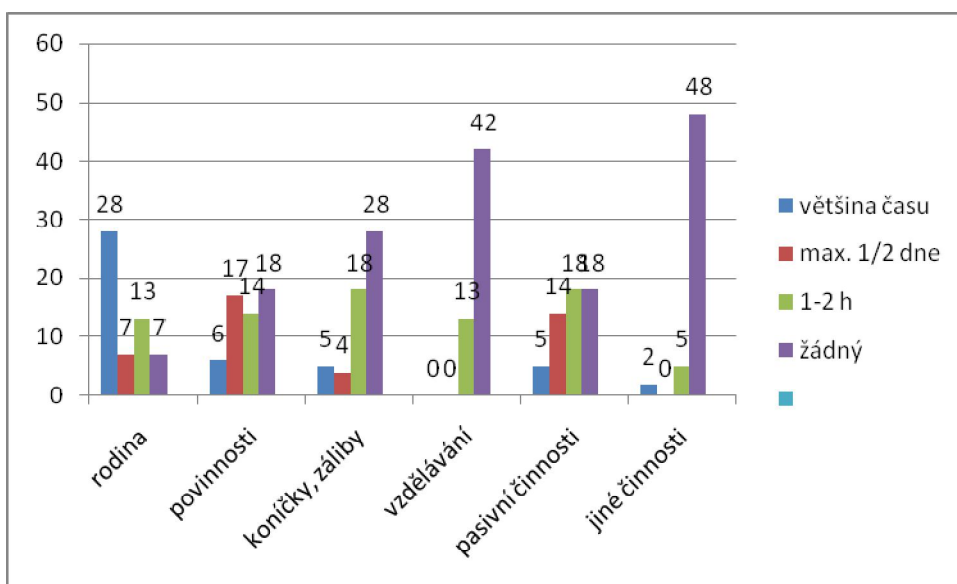
Další část dotazníku byla zaměřena na zjištění toho, jak respondenti tráví svůj čas v běžném dni. Dle průzkumu věnuje své rodině většinu času 51 % dotázaných. Tím může vysvětleno i to, že se téměř polovina respondentů necítí sociálně izolováno a v rodině nacházejí podporu. Co se týče vzdělávání ve volném čase, 24 % dotázaných se vzdělává nanejvýš 1 – 2 hodiny denně a 76 % dotázaných se nevěnuje vzdělávání vůbec. Koníčkům a zábavě se denně 1 – 2 hodiny věnuje 33 % respondentů, 51 % se koníčkům nevěnuje vůbec. Může to být z důvodu nedostačujících finančních prostředků, které by byly k provozování koníčků a zábavy potřebné.

Graf č. 7: Čas, který respondenti věnují své rodině, koníčkům a vzdělávání

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 8: Rozvržení volného času respondentů celkově

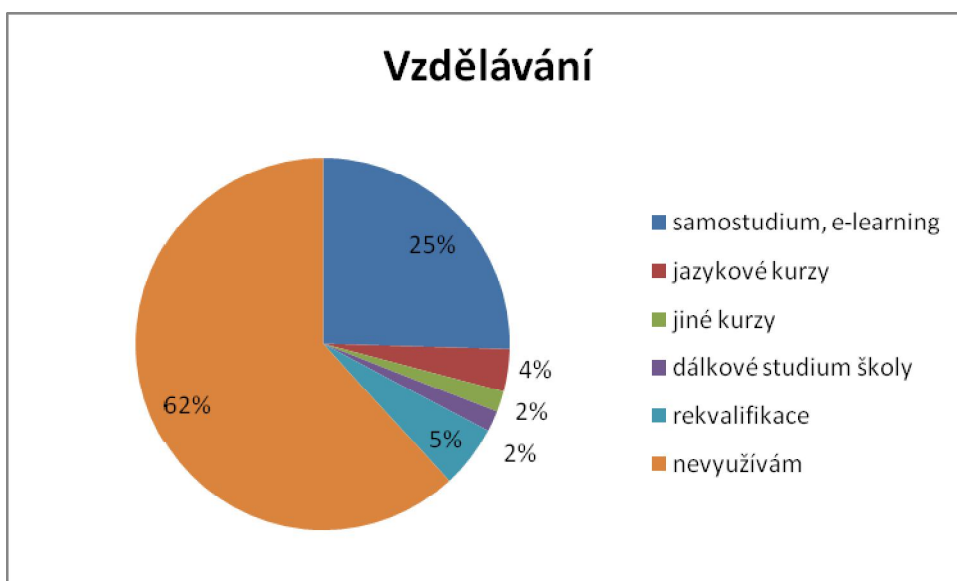
Zdroj: vlastní zpracování

Z jiných činností respondenti uváděli např. procházky v přírodě, cvičení, četbu, pobyt na zahrádce, turistiku, malování, pobyt v restauraci, opravy, kutilství, cyklistiku, v menší míře se objevovalo hledání práce.

1.4.4. Vzdělávání a rekvalifikace

Vzdělávání v dospělosti respondenty podle průzkumu příliš neláká. 68 % odpovědělo záporně a 38 % kladně. Z průzkumu vyplynulo, že respondenti, kteří se v době nezaměstnanosti alespoň v menší míře vzdělávají, mají nejčastěji dosažené vzdělání ve výučním oboru nebo středoškolské vzdělání. 25 % respondentů se věnuje samostudiu či vzdělávání prostřednictvím internetu (e-learningu). Velký počet respondentů na otázku, zda by se pustili do dálkového studia za účelem získání výučního listu nebo maturity odpověděl záporně, ale to především proto, že SOU/SŠ vzdělání již mají ukončeno. Zájem zvýšit nebo změnit si kvalifikaci tímto způsobem neprojevil ze středoškolsky vzdělaných respondentů nikdo. Většina respondentů se základním vzděláním považuje dálkové studium za příliš náročné a tudíž by si na studium netroufla.

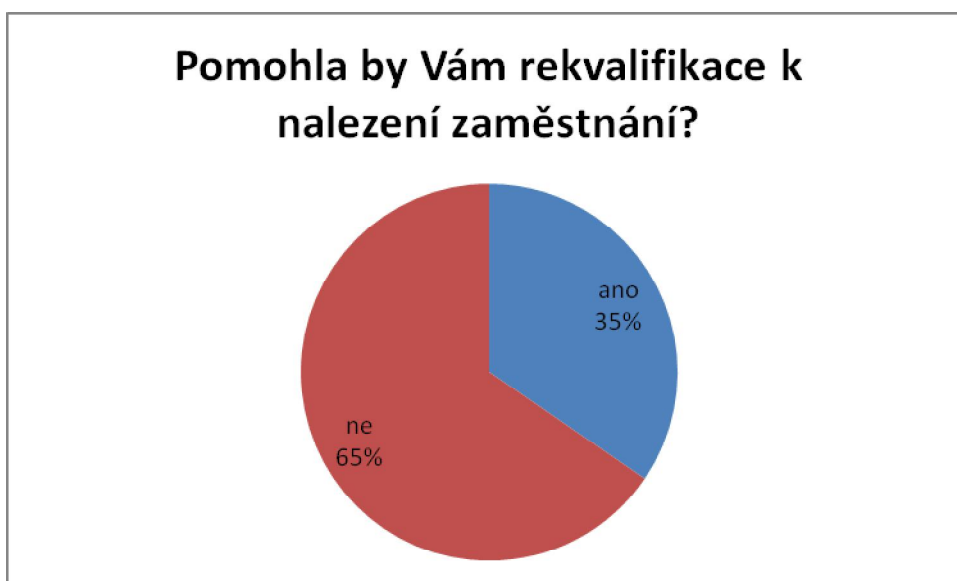
Graf č. 9: Využití vzdělávání celkově

Zdroj: vlastní zpracování

35 % respondentů si myslí, že by jim rekvalifikace mohla pomoci najít si nové zaměstnání. Opačného názoru je 65 %. Mezi obory rekvalifikace, o které projevili respondenti zájem, patří kosmetika, kadeřnictví, elektro obory, PC kurzy, řidičský průkaz sk. C, administrativa, účetní, svářečský kurz a zahradnictví. Nejčastěji byl uváděn zájem o kadeřnictví.

Graf č. 10: Názor respondentů celkově na přínos rekvalifikace při hledání zaměstnání

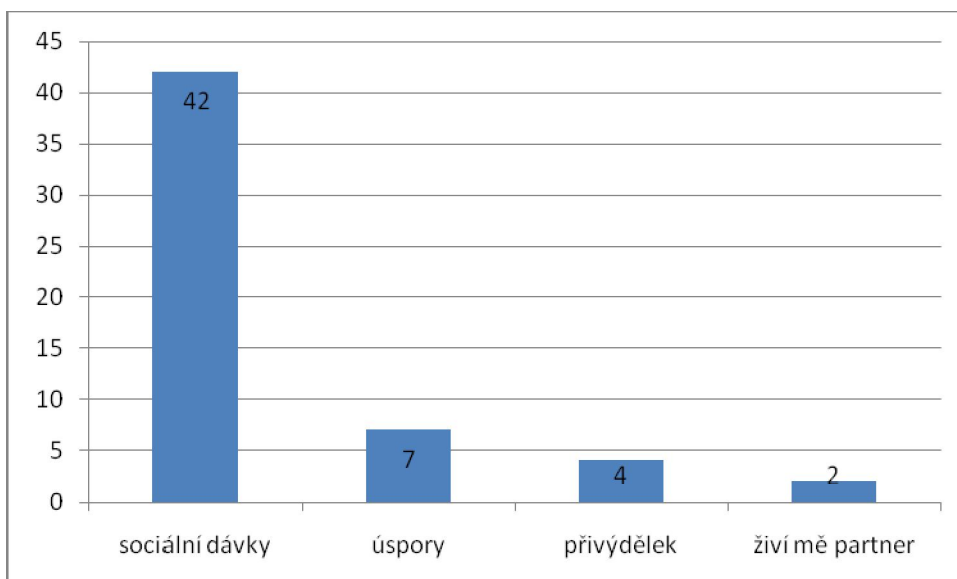

Zdroj: vlastní zpracování

1.4.5. Finanční zdroje a vize do budoucna

Svou finanční situaci vnímají respondenti převážně záporně, tzn. že jejich finanční prostředky jim připadají nedostatečné. 76 % respondentů žije ze sociálních dávek, 13 % z úspor a přivýdělek udává 7 %. Ve dvou případech respondenti uvedli, že je výhradně živí jejich partner/partnerka. Finanční situace stejně jako počet všech členů v domácnosti (a nezaopatřených dětí) má velký vliv na způsob trávení volného času u nezaměstnaných. Je zřejmé, že pokud nezaměstnaný nemá úspory či přivýdělek a žije pouze ze sociálních dávek, nemůže si dovolit ani vzdělávání hrazené z vlastních zdrojů, např. jazykové kurzy, autoškolu apod. Absence těchto dovedností pak může omezovat jeho uplatnění na pracovním trhu.

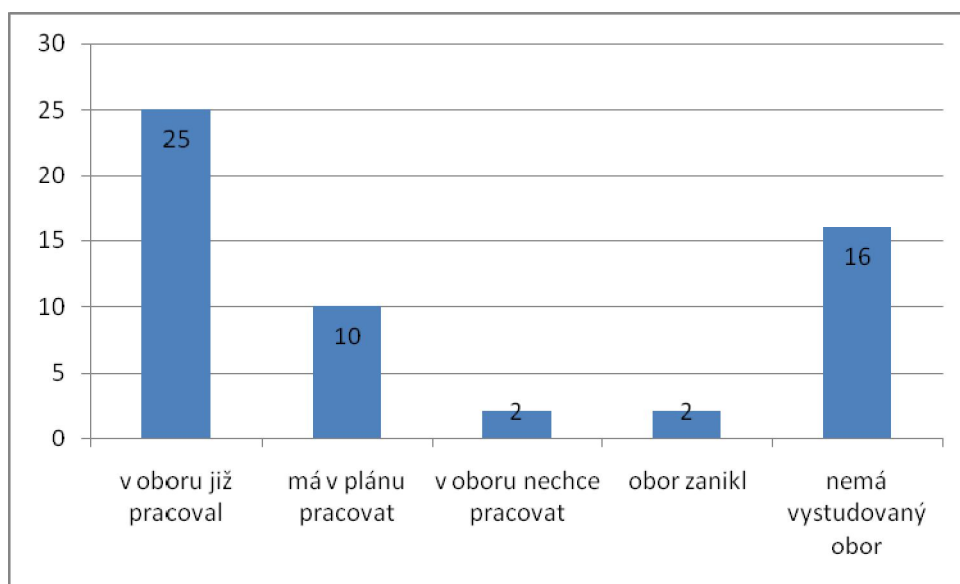
Graf č. 11: Rozvržení finančních zdrojů respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Z průzkumu vyplývá, že 45 % respondentů ve svém oboru již pracovalo. Naopak 4 % dotazovaných odpovědělo, že v oboru, který vystudovali, již pracovat nelze, protože obor zanikl. Celkem 16 respondentů (29 %) nevystudovalo žádný obor, měli pouze základní vzdělání.

Graf č. 12: Uplatnění respondentů ve vystudovaném oboru

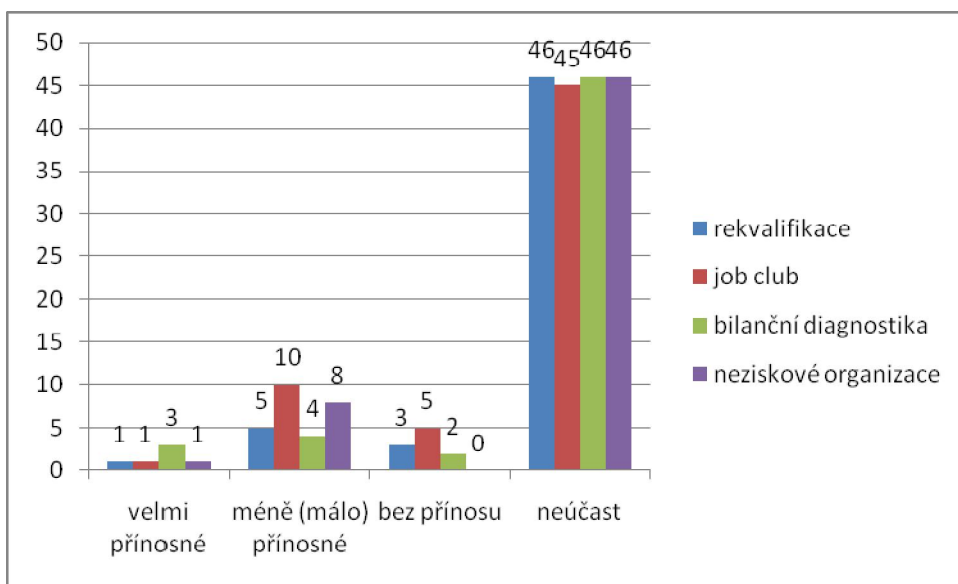

Zdroj: vlastní zpracování

Uplatnění ve svém oboru vidí jako spíše dobré až velmi dobré 40 % respondentů. Spíše špatné uplatnění uvádí 49 % respondentů a žádné uplatnění v oboru 11 % respondentů. Mezi obory, které dotazovaní vystudovali, se objevovaly např. obory obuvnictví, krejčovství, zámečnictví. Často bylo uváděno pouze základní vzdělání nebo nedokončené učňovské vzdělání. Tito respondenti dříve pracovali zejména jako pomocná síla nebo úklidoví pracovníci.

Účast na rekvalifikaci hodnotí 6 respondentů (11 %) jako přínosnou, 3 respondenti (5 %) ji považuje za téměř zbytečnou – jejich situace se nezměnila. Job klubu se zúčastnilo jen 10 dotazovaných a převážně tuto účast hodnotí jako méně přínosnou. Bilanční diagnostiky se zúčastnilo celkem 9 respondentů s tím, že velmi pomohla 7 respondentům, 2 nepomohla vůbec. Poradenství v neziskových organizacích taktéž využilo jen 9 respondentů a hodnotí je jako méně přínosné.

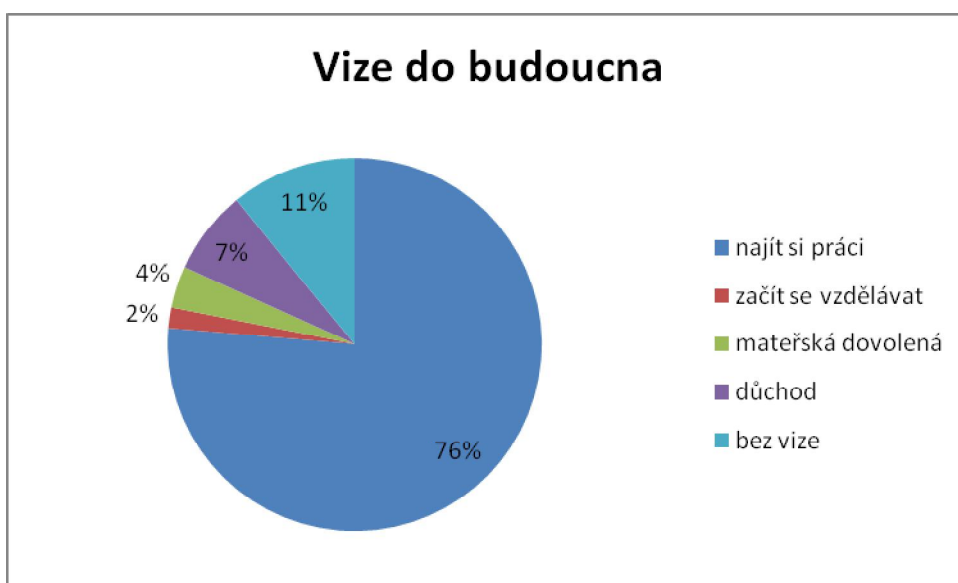
Graf č. 13: Názor respondentů na to, jak jim pomohla účast na programech ÚP nebo neziskových organizacích

Zdroj: vlastní zpracování

Mezi nejčastěji uváděné plány do budoucna z velké většiny patří přání najít si práci. Tuto možnost uvedlo 42 respondentů (76 %). Pouze v jednom případě se objevilo přání začít se vzdělávat (2 %). Odejít do důchodu by si přáli 4 dotazovaní (7 %), na mateřskou dovolenou 2 respondenti (4 %). 11 % respondentů udává, že do budoucna zůstává bez vize. Takto odpověděli lidé obtížně zaměstnatelní, např. žena trvale se starající o postižené dítě nebo uchazeč s psychiatrickou diagnózou. Může to také vypovídat o pocitu marnosti z nemožnosti najít si práci.

Graf č. 14: Vize do budoucna

Zdroj: vlastní zpracování

1.5. Závěr průzkumu

Cílem dotazníkového šetření bylo ověřit hypotézu, zda se dlouhodobě nezaměstnaní lidé cítí vyloučeni ze společnosti. Výsledkem je celkem překvapivé zjištění, že skutečně sociálně vyloučeno se cítí být jen 1/4 dotázaných, ostatní se cítí být sociálně izolováni buď jen částečně a nebo v téměř polovině případů vůbec. Tito lidé svým sociálním postavením příliš netrpí, přijali je za svoje a bez větších problémů s ním žijí.

Z toho důvodu také spíše nemají zájem o další vzdělávání, které by jim mohlo pomoci najít si práci. Tímto byla vyvrácena další hypotéza, a sice že dlouhodobě nezaměstnaní lidé považují edukaci za východisko ze své situace. Vážně se o vzdělávání vedoucí k nalezení zaměstnání zajímá jen necelých 40 % dotázaných, přímo o rekvalifikaci 35 % dotázaných. O rekvalifikaci projevují zájem spíše osoby, které jsou na úřadu práce krátce a rychle chtějí najít nové zaměstnání. Z dlouhodobě nezaměstnaných lidí jich moc nevěří v to, že by jim rekvalifikace pomohla najít práci.

Průzkum dále zjišťoval, zda jsou pro nezaměstnané jejich příjmy dostačující. Většina dotazovaných považuje svoje příjmy za nedostačující, ale ani tato skutečnost určitou skupinu z nich příliš nenutí aktivně hledat práci.

Na druhou stranu jsou nezaměstnaní lidé, kteří jsou pevně odhodláni práci najít a svou situaci změnit, jen se jim to dlouhodobě nedaří. Této skupině lidí by mohlo pomoci poradenství úřadu práce nebo neziskových organizací zaměřených na problémy s hledáním práce. O tom, zda to s hledáním zaměstnání myslí dlouhodobě nezaměstnaní lidé skutečně vážně, může vypovídat také způsob trávení volného času v jejich běžném dni. Ti, kteří chtějí a potřebují pracovat, uvádějí v různých časových mírách denní náplň jako je samostudium a hledání práce.

Závěr

Tato práce popisuje nezaměstnanost je závažný sociální problém, který může velmi silně ovlivnit život především těch lidí, kteří chtějí a mohou pracovat, ale práci nemohou najít nebo je nikdo nechce zaměstnat. Tito lidé se s prodlužující se dobou nezaměstnanosti cítí frustrováni a pokud se nerealizují jiným způsobem (rodina, záliby..), mohou se cítit sociálně izolováni, postaveni mimo dění a společnost. „Nezaměstnanost podstatně a mnohdy nedozírně předurčuje individuální osudy především těch lidí, kteří chtějí pracovat. Je tak jedním z nejvýznamnějších stresorů u populace, která je zvyklá a ochotná pracovat.“⁷⁵

Na druhé straně existují lidé v produktivním věku, kteří by pracovat mohli, ale pracovat nechtějí a tento způsob života jim vyhovuje. Tito lidé svůj život přizpůsobují svým aktuálním finančním možnostem a žít ze sociálních dávek se jim mnohdy vyplatí více než pracovat za minimální mzdu. Tato skupina nezaměstnaných není k práci nijak motivována a proto raději zůstávají dobrovolně bez práce.

Cílem této práce bylo popsat situaci lidí, kteří se ocitli dlouhodobě bez zaměstnání a popsat edukaci nejen jako východisko vedoucí k nalezení práce, ale také jako možnost, jak se vyhnout sociálnímu vyloučení, kterému dlouhodobě nezaměstnaní čelí. Přístup nezaměstnaných k řešení svého problému je velmi individuální a záleží na mnoha dalších faktorech, jako je dosažené vzdělání, ambice, rodinné zázemí, finanční situace.. Bohužel ne každý nezaměstnaný člověk má zájem se vzdělávat a pro nalezení práce dělat víc, než jen pravidelně docházet na pracovní úřad. Úřad práce zaměstnání lidem nehledá, ale hledat jim ji pomáhá např. právě prostřednictvím nabídky rekvalifikačních kurzů. Konečné rozhodnutí pak obvykle zůstává přímo na nezaměstnaných, jak se svou situací naloží a jakým směrem se bude jejich budoucnost ubírat dál.

⁷⁵ SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2006, s. 161

Resumé

Bakalářská práce „Edukace a sociální izolace nezaměstnaných“ je rozdělena do dvou částí. V teoretické části práce je popsána nezaměstnanost obecně, její druhy a skupiny osob, které jsou nezaměstnanosti ohroženy nejvíce a dopady nezaměstnanosti na člověka a jeho okolí. Následuje kapitola o úloze Úřadu práce jako instituce. Dále jsou v práci popsány možnosti edukace nezaměstnaných a dospělých obecně, které jsou rozděleny na programy úřadu práce a neziskových organizací. V následující kapitole je popsána sociální izolace nezaměstnaných lidí, její důsledky a možnosti prevence.

V praktické části jsou vyhodnocena data získaná během průzkumu, který probíhal formou dotazníkového šetření na úřadu práce Brno – město a vybraní respondenti v něm vyjadřovali, jak vnímají svou nezaměstnanost a možnosti vzdělávání. Cílem průzkumu bylo zjistit, jestli se cítí sociálně vyloučení a jestli mají zájem o vzdělávání.

Anotace

Bakalářská práce na téma „Edukace a sociální izolace nezaměstnaných“ se zabývá vlivem nezaměstnanosti na člověka a možnostmi jeho vzdělávání v dospělosti. Práce upozorňuje na důsledky, které nezaměstnanost provází, popisuje, jak člověk prožívá nezaměstnanost ve vztahu k sobě samému a ke svému okolí. Práce se zabývá vzděláváním jako východiskem ze stavu dlouhodobé nezaměstnanosti. Dále se věnuje problému postupného vyloučení nezaměstnaného člověka ze společnosti.

Klíčová slova

nezaměstnanost, druhy nezaměstnanosti, rizikové skupiny, dopady nezaměstnanosti, úřad práce, edukace, job klub, bilanční diagnostika, rekvalifikace, sociální izolace

Annotation

This BA work „Education and social isolation of the unemployed“ deals with influence of unemployment on man and his possibilities of education in adult age. The work refers to results which go along with unemployment, describes how man lives unemployment in relationship with himself and with his vicinity. The work deals with education as resort from long-term unemployment. It also deals with problem gradual elimination of man from society.

Keywords

unemployment, sort of unemployment, endangered group, impact of unemployment, bureau of labours, education, job club, balance diagnostics, requalification, social isolation

Seznam použité literatury

1. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti
2. BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost :Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. 240 s. ISBN 80-247-9006-8
3. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2009. 372 s. ISBN 978-80-246-0139-7
4. MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 2., dopl. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, 172 s. ISBN 80-85850-60-5
5. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 288 s. ISBN 80-7178-549-0
6. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X
7. MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 183 s. ISBN 978-80-7367-310-9
8. PLESNÍK, V. *Problém dlouhodobé nezaměstnanosti. Praxe a východiska*. Krnov: Reintegra, 2006, 99 s. ISBN 80-239-7140-9
9. SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. 3. rozš. vydání. Brno: Paido, 2006, 258 s. ISBN 80-7315-126-X
10. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004, 872 s. ISBN 80-7178-802-3

Odkazový aparát:

A kluby ČR [online]. 2006 - 2010 [cit. 2010-01-15]. Poslání A kluby ČR. Dostupné z WWW: <http://www.akluby.cz/cz/o-nas_poslani-organizace.php>.

AGAPO [online]. 2005 [cit. 2010-01-16]. Historie, poslání, cíle. Dostupné z WWW: <<http://www.agapo.cz/sekce/3-o-nas>>.

BUCHTOVÁ, Božena K psychologické dimenzi sociálního vyloučení. In *Dobrovolnictví : ochrana před sociálním vyloučením*. Kroměříž : Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA - Národní dobrovolnické centrum Praha, 2006 [cit. 2010-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.unesco-kromeriz.cz/sborniky.html>>.

Charita Česká republika : Sociální rehabilitace [online]. 2005 [cit. 2010-01-15]. Oblastní charita Blansko. Dostupné z WWW: <<http://blansko.caritas.cz/index.php?kapitola=prace>>.

Integrovaný portál MPSV : Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti [online]. 2004 [cit. 2010-03-21]. Zaměstnanost. Dostupné z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/z_435_2004>.

Integrovaný portál MPSV : Job club [online]. 2002 [cit. 2010-02-15]. Zaměstnanost. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/jobclub>>.

Integrovaný portál MPSV : Bilanční diagnostika [online]. 2009 [cit. 2010-02-15]. Zaměstnanost. Dostupné z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/local/ta_info/rekvalifikace_a_poradenstvi/bilancni_diagnostika>.

IQ Roma servis [online]. 2007 [cit. 2010-01-15]. IQ Roma servis. Dostupné z WWW: <<http://www.iqrs.cz/>>.

Podpora sociálně - integračních politik a služeb : Sociální exkluze [online]. 2005 - 2008 [cit. 2010-02-10]. Slovníček pojmů. Dostupné z WWW: <<http://www.epolis.cz/page.php?location=&menu=first&id=28&idNotion=9>>.

Šance pro Vás v Jihomoravském kraji : Plakát Šance pro Vás [online]. 2009 [cit. 2010-02-17]. Propagace. Dostupné z WWW: <<http://sanceprovasvjmk.rcv.cz/propagace.html>>.

TOMŠOVSKÁ, Barbora. Rekvalifikace v době krize. *Hospodářské noviny* [online]. 18. 6. 2009, 2009, [cit. 2010-04-13]. Dostupný z WWW: <<http://hn.ihned.cz/c1-37484770-rekvalifikace-v-dobe-krize>>.

TOŠNER, Jiří. Dobrovolnictví jako nástroj pomoci i ochrana proti sociálnímu vyloučení pomáhajícího. In *Dobrovolnictví : ochrana před sociálním vyloučením*. Kroměříž : Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA - Národní dobrovolnické centrum Praha, 2006 [cit. 2010-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.unesco-kromeriz.cz/sborniky.html>>.

VAVROŇ, Jiří. Déle nezaměstnaní se obtížně vracejí do práce. *Právo* [online]. 30. 3. 2010, 75, [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/196185-dele-nezamestnani-se-obtizne-vraceji-do-prace.html>>.

Vzdělávání v dospělosti. In *Vzdělávání dospělých v ČR : Průzkum vnímání problematiky vzdělávání dospělých*. Praha : Donath-Burson-Marsteller, 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zprava-z-pruzkumu-vzdelavani-dospelych-v-cr>>.

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Dotazník k průzkumnému šetření

Příloha č. 2: Informační leták projektu Šance pro Vás v Jihomoravském kraji

Příloha č. 1: Dotazník k průzkumnému šetření

DOTAZNÍK

Vážená/ý paní/pane,

studuji na Fakultě humanitních studií UTB ve Zlíně a ráda bych Vás požádala o zodpovězení následujících otázek. Vaše odpovědi jsou zcela anonymní a budou použity pouze ke zpracování bakalářské práce zabývající se problematikou vzdělávání a sociální izolace nezaměstnaných.

Děkuji za Vaši spolupráci.

N. Franková

I. Rodina, společnost

1. Jaký je počet členů Vaší domácnosti? (doplňte)
Z toho nezaopatřených dětí:

2. V době nezaměstnanosti se cítíte izolován/a:

- a. od přátel
- b. od rodiny
- c. od všech
- d. necítím se izolován/a

3. Kdo je Vám v době nezaměstnanosti největší oporou?

- a. manžel/ka, partner/ka
- b. rodiče
- c. přátelé
- d. nikdo

4. Změnily se nějak vlivem nezaměstnanosti vztahy ve Vaší rodině?

- a. velmi se změnily
- b. spíše se změnily
- c. spíše se nezměnily
- d. vůbec se nezměnily

5. Jak dlouho jste byl/a v kontaktu s lidmi z bývalého zaměstnání?

- a. jsem v kontaktu stále
- b. jen zpočátku
- c. nebyl/a jsem v kontaktu vůbec

II. Volný čas, vzdělávání

6. Kolik času z Vašeho běžného dne věnujete:

6.1 své rodině	a. většinu	b. max. půl dne	c. 1 - 2 h	d. žádný
6.2 povinnostem	a. většinu	b. max. půl dne	c. 1 - 2 h	d. žádný
6.3 koníčkům/zábavě	a. většinu	b. max. půl dne	c. 1 - 2 h	d. žádný
6.4 vzdělávání	a. většinu	b. max. půl dne	c. 1 - 2 h	d. žádný
6.5 pasivním činností*	a. většinu	b. max. půl dne	c. 1 - 2 h	d. žádný
6.6 jiným činností	a. většinu	b. max. půl dne	c. 1 - 2 h	d. žádný

- doplňte: * televize, internet

7. Jakých forem vzdělávání využíváte? (vyberte)

- a. samostudium, internet (e-learning)
- b. jazykové kurzy
- c. jiné kurzy
- d. dálkové studium školy
- e. rekvalifikace
- f. nevyžívám

8. Jak velkou zátěž by pro Vás představovalo dálkové studium školy ukončené získáním výučního listu, maturity?

- a. příliš velkou
- b. velkou, netroufám si
- c. nechce se mi/nemám zájem
- d. přiměřenou, zvládl/a bych to
- e. skoro žádnou/uvážuji o tom
- f. nepotřebuji, mám

9. Z jakých finančních zdrojů žijete?

- a. ze sociálních dávek
- b. z úspor
- c. mám jiné příjmy/přivýdělek

10. Jsou pro Vás Vaše finanční zdroje (soc. dávky + případný přivýdělek) dostatečné?

- a. jsou zcela dostatečné
- b. spíše dostatečné
- c. spíše nedostatečné
- d. zcela nedostatečné

11. Myslíte si, že by Vám rekvalifikace pomohla k nalezení zaměstnání?

- a. ano
- b. ne

12. O jakou rekvalifikaci byste měl/a nejvíce zájem?(doplňte).....

13. Jak Vám pomohla účast na:

13.1 rekvalifikaci a. velmi b. málo c. vůbec d. nezúčastnil/a jsem se

13.2 job klubu a. velmi b. málo c. vůbec d. nezúčastnil/a jsem se

13.3 bilanční diagnostice

a. velmi b. málo c. vůbec d. nezúčastnil/a jsem se

13.4 poradenství v neziskových organizacích (např. A- kluby, IQ Roma servis..)

a. velmi b. málo c. vůbec d. nezúčastnil/a jsem se

14. V oboru, který jste studoval/a:

- a. jste již pracoval/a
- b. máte v plánu pracovat
- c. můžete pracovat, ale nechcete
- d. již není možné pracovat

e. není vystudovaný obor

15. Jaké je aktuální uplatnění ve Vašem vystudovaném oboru:

- a. velmi dobré
- b. spíše dobré
- c. spíše špatné
- d. žádné/obor zanikl

16. Jaká je Vaše vize do nejbližší budoucnosti?

- a. najít si práci
- b. začít se vzdělávat
- c. odejít na mateřskou/rodičovskou dovolenou
- d. odejít do důchodu
- e. nemám vizi

III. Osobní údaje

17. Pohlaví

- a. žena
- b. muž

18. Věk (*doplňte*)

19. Dosažené vzdělání

- a. základní
- b. vyučen/a
- c. středoškolské
- d. vyšší odborné
- e. vysokoškolské

20. Opakovaná evidence na ÚP?

- a. ano
- b. ne

Příloha č. 2: Informační leták projektu Šance pro Vás (strana 1)

 **OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
Šance pro Vás v Jihomoravském kraji
ČZ.1.04/2.1.00/13.00/13
Tento projekt je financován z prostředků ESF prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu ČR.

 **OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
Šance pro Vás v Jihomoravském kraji
ČZ.1.04/2.1.00/13.00/13
Tento projekt je financován z prostředků ESF prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu ČR.

 **OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
Šance pro Vás v Jihomoravském kraji
ČZ.1.04/2.1.00/13.00/13
Tento projekt je financován z prostředků ESF prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu ČR.

doporučíme Vám

vhodnou profesi pro rozšíření kvalifikace pomocí počítačové pracovní diagnostiky COMDI

nejvhodnější aktivity k uplatnění na trhu práce na základě sestaveného profesního profilu

způsob řešení Vašich problémů na základě individuálního poradenství

připravíme Vás

pro vstup nebo návrat do zaměstnání zlepšením osobních dovedností nutných pro uplatnění na trhu práce

zaškolíme Vás

ve zvolené profesi prostřednictvím rekvalifikačních kurzů s praxí i bez praxe v kurzech vedoucích k získání oprávnění k výkonu činnosti

zaměstnáme Vás

pomocí členů realizačního týmu projektu, kteří Vám zajistí vhodnou práci

Naše dlouhodobá úspěšnost přesahuje 80%.

 **OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
Šance pro Vás v Jihomoravském kraji
ČZ.1.04/2.1.00/13.00/13
Tento projekt je financován z prostředků ESF prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu ČR.

Zadavatel projektu:
Úřad práce Brno - město,
Křtenová 111/25, 659 59 Brno

Realizátor projektu:
Republikové centrum vzdělávání, s.r.o.,
Marlín, s.r.o.,
společně vystupující ve sdružení nazvaném "Šance pro Vás v Jihomoravském kraji",
zastoupené
Republikovým centrem vzdělávání, s.r.o.,
Bulharská 621, 101 00 Praha 10

"Šance pro Vás v Jihomoravském kraji"

Hledáte uplatnění na trhu práce?

Nedaří se Vám získat práci a postupně ztrácíte sílu hledat dál?

Potřebujete zvýšit svoji pracovní kvalifikaci?

Chcete lépe poznat svoje možnosti v hledání práce?

doporučíme

připravíme

zaškolíme

zaměstnáme

Dlouhodobá vysoká úspěšnost

 **OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
Šance pro Vás v Jihomoravském kraji
ČZ.1.04/2.1.00/13.00/13
Tento projekt je financován z prostředků ESF prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu ČR.

Informační schůzka

Kontaktní osoba

Další informace získáte na všech pobočkách úřadů práce v Jihomoravském kraji ^{nebo} na internetových stránkách projektu <http://sanceprovasvjm.krcv.cz>

Hledáte uplatnění na trhu práce?

Nedaří se Vám získat práci a postupně ztrácíte sílu hledat dál?

Potřebujete zvýšit svoji pracovní kvalifikaci?

Chcete lépe poznat svoje možnosti v hledání práce?

doporučíme

připravíme

zaškolíme

zaměstnáme

Dlouhodobá vysoká úspěšnost

Příloha č. 2: Informační leták projektu Šance pro Vás (strana 2)

**OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
www.esf.cz

**OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
www.esf.cz

**OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
www.esf.cz

Šance pro Vás v Jihomoravském kraji
CZ.1.04/2.1.00/13.00/13

Tento projekt je financován z prostředků ESF prostřednictvím OP LZZ a rovněž státního rozpočtu ČR.

Podporujeme vaši budoucnost

**OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
www.esf.cz

**OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
www.esf.cz

**OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST**
www.esf.cz

Šance pro Vás v Jihomoravském kraji
CZ.1.04/2.1.00/13.00/13

Tento projekt je financován z prostředků ESF prostřednictvím OP LZZ a rovněž státního rozpočtu ČR.

**V projektu
"Šance pro Vás v Jihomoravském kraji"
si vybere každý.**

Zvolte si z těchto rekvalifikačních kurzů:

- Barman, Cukrářské práce, Číšnícké práce, Elektromechanické práce, Frézař kovů, Grafické práce na PC - grafický designer, Holíčské a kadernické práce, Kosmetické služby, Kovoobráběčské práce, Kuchařské práce, Logistických skladových operací, Manikúra včetně nehtové modeláže, Montáž suchých staveb, Obchodní zástupce, Obsluha NC a CNC strojů, Obsluha osobního počítače (dle osnov ECDL), Obsluha osobního počítače (se zaměřením na program AutoCAD), Obsluha stavebních strojů, Pečovatel/ka, Pedikúra včetně nehtové modeláže, Pracovník sociální péče pro přímou obslužnou péči, Pracovník v sociálních službách, Prodavačské práce, Prodavačské práce s rozšířenou výukou jazyka anglického, Prodavačské práce s rozšířenou výukou jazyka německého, Soustružnické práce, Správa počítačových sítí, Technické administrativní pracovník/pracovnice, Účetnictví a daňová evidence, Údržba zeleně a veřejných ploch, Vazba a aranžování květin, Základy obsluhy osobního počítače (se zaměřením na Web designer), Základy obsluhy osobního počítače (dle osnov ECDL Start), Základy podnikání, Zámečnické práce, Zednické práce

Zvolte si z těchto kurzů vedoucích k získání oprávnění k výkonu činnosti:

- Elektrikář se zk. podle vyhlášky 50/1978 Sb. \$5, \$6, \$7, \$8, Obsluha elektrovozíku a motovozíku, Obsluha motorové řetězové pily a křovinořezu, Řezání kyslíkem, Řídicíské oprávnění skupiny C, C+E, D, D+E, Vstupní školení odborné způsobilosti řidičů, Základní kurz ručního oboukrového svařování obalenou elektrodou, Základní kurz ručního oboukrového svařování tvavicí se elektrodou: v inertním plynu (nerez), v aktivním plynu, v inertním plynu, Základní kurz ručního oboukrového svařování netavicí se elektrodou v inertním plynu, Základní kurz svařování v ochranné atmosféře netavicí se elektrodou - hliník, Základní kurz pájení mědi, Základní kurz ručního plamenového svařování, Zaškolení na stehování

chcete získat práci ?

chcete dělat něco nového ?

chcete vědět, zda se na novou práci hodíte ?

chcete být úspěšní ?

**Projekt:
"Šance pro Vás
v Jihomoravském kraji"
Vám nabízí řešení.**

O projektu

Tento projekt je financován z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu České republiky.

Jeho hlavním smyslem je začlenit dlouhodobě nezaměstnané i zájemce o zaměstnání na trh práce v Jihomoravském kraji.

Projekt bude realizován v období od 10.8.2009 do 30.11.2011.

podmínky spolupráce

- zúčastnit se informační schůzky
- souhlasit se zařazením do projektu
- sepsat dohodu o vzájemné spolupráci
- dodržovat podmínky spolupráce po celou dobu kurzu

co Vás v projektu čeká

- volba vhodné profese
- poznání svých schopností a dovedností
- individuální poradenství
- účast na praktickém zaškolování
- získání osvědčení ve zvolené profesi s celostátní platností
- zajištění trvalého pracovního místa u kvalitního zaměstnavatele

co od Vás očekáváme

- přihlásit se do projektu
- mít odpovědný přístup ke vzájemné spolupráci
- spolupracovat s odborníky realizačního týmu